

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА КОНТРОЛЬ
ЗА ВИКОРИСТАННЯМ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ЇХ ВИТРАТ
В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ**

Пояснювальна записка і розрахунки
до кваліфікаційної роботи

МРЕ.291.02.04 ПЗ

Виконав:

студент групи: 215-ОАО-323

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(роботу виконано самостійно,

відповідно до принципів

академічної доброчесності)

Бухун І.А.

Керівник: професор, д-р екон.наук

Кірдіна О.Г.

Рецензент: професор, д-р екон.наук

Каличева Н.Є.

2025

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси, облік і аудит

Освітній рівень: магістр

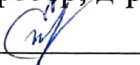
Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма «Облік, аудит і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувачка кафедри,

професор, д-р екон.наук

 О.Г.Кірдіна

«30» вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Бухун Ірини Адамівни

1 Тема: «Організація обліку основних засобів та контроль за використанням з метою оптимізації їх витрат в бюджетній установі» на прикладі Українського державного університету залізничного транспорту, керівник Кірдіна Олена Григорівна, професор, д-р.екон.наук, затверджена розпорядженням по економічному факультету від «21» жовтня 2024 року №26/24

2 Строк подання студентом закінченої роботи «10» січня 2025 року.

3 Вихідні дані: законодавчі акти і нормативні документи; наукова, навчальна література; періодичні видання, статут Українського державного університету залізничного транспорту, фінансова й статистична звітність Українського державного університету залізничного транспорту.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): поняття, оцінка та класифікація основних засобів в бюджетній установі, характеристика діяльності Українського державного університету залізничного транспорту, аналіз основних показників Українського державного університету залізничного транспорту, організація обліку основних засобів Українським державним університетом залізничного транспорту, нормативно-

законодавча база бюджетної установи, документальне оформлення руху основних засобів, синтетичний облік руху основних засобів, амортизація основних засобів та відображення в обліку, облік ремонту основних засобів, переоцінка основних засобів та відображення її в обліку, особливості обліку транспортних засобів в бюджетних установах під час дії воєнного стану, відображення основних засобів в звітності, контроль і ревізія основних засобів в бюджетній установі, завдання, об'єкти, джерела та прийоми контролю основних засобів, прийоми перевірки фактичної наявності і збереження основних засобів, ревізія основних засобів.

5 Перелік графічного матеріалу: визначення поняття основних засобів, аналіз основних показників Українського державного університету залізничного транспорту, аналіз динаміки не фінансових активів та власного капіталу, аналіз структури фінансових активів та зобов'язань, синтетичний облік придбання основних засобів, списання, капітального ремонту, амортизації, переоцінки.

6 Дата видачі завдання «30» вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	2.10-3.10	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	4.10-10.10	
Консультація з керівником щодо організації роботи	11.10-16.10	
Огляд джерел інформації	17.10-20.10	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	21.10-28.10	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	29.10-18.11	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	19.11-29.11	
Передзахист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	10.01.2025	

Студент _____ І.А. Бухун
 Керівник _____ О.Г. Кірдіна

Анотація

Дана кваліфікаційна робота включає в себе 12 слайдів презентації, 112 аркушів пояснювальної записки формату А4, що містить 4 рисунки, 24 таблиці та 53 літературних джерела.

Актуальність теми. . Основні засоби є одними з найважливіших складників матеріально-технічної бази бюджетних установ. Вони складають значну частину активів установи, тому правильне ведення обліку основних засобів є важливою умовою для її успішної діяльності. Облік основних засобів в бюджетних установах є невід'ємною частиною ефективного управління державними ресурсами. Цей процес забезпечує прозорість використання бюджетних коштів, сприяє раціональному розподілу фінансових ресурсів.

Метою дослідження є дослідження особливостей організації обліку та контролю основних засобів бюджетних установ.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти з обліку та контролю основних засобів.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку та контролю основних засобів Українського державного університету залізничного транспорту (УкрДУЗТ).

В роботі були використані такі методи, як дослідження, графічний метод, горизонтальний та вертикальний аналіз, метод абсолютних відхилень, метод аналізу та синтезу, метод систематизації, логічного підходу, групування та узагальнення, порівняльний аналіз, системний аналіз та економіко-статистичний метод.

Інформаційною базою дослідження є міжнародні дослідження, наукові праці українських та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативно-правові акти, періодичні видання, фінансові й статистичні звіти.

Ключові слова: ОСНОВНІ ЗАСОБИ, ПЕРВІСНА ВАРТІСТЬ, ЗАЛИШКОВА ВАРТІСТЬ, АМОРТИЗАЦІЯ, ПЕРЕОЦІНКА, СПИСАННЯ, РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА ПОТОЧНИЙ РЕМОНТ, ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, РЕВІЗІЯ.

Abstract

This qualification work includes 12 presentation slides, 112 sheets of an explanatory note of A4 format, containing 4 figures, 24 tables and 52 literary sources.

Relevance of the topic. Fixed assets are one of the most important components of the material and technical base of budgetary institutions. They make up a significant part of the assets of the institution, so the correct accounting of fixed assets is an important condition for its successful operation. Accounting of fixed assets in budgetary institutions is an integral part of the effective management of public resources. This process ensures transparency in the use of budget funds, contributes to the rational distribution of financial resources.

The purpose of the study is to study the peculiarities of the organization of accounting and control of fixed assets of budgetary institutions.

The subject of the study is the theoretical foundations and practical aspects of accounting and control of fixed assets.

The object of the study is the process of organizing accounting and control of fixed assets of the Ukrainian State University of Railway Transport (UkrDUZT).

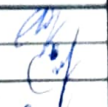
The paper used such methods as research, graphical method, horizontal and vertical analysis, method of absolute deviations, method of analysis and synthesis, method of systematization, logical approach, grouping and generalization, comparative analysis, system analysis and economic and statistical method.

The information value of the research base is international research, scientific works of Ukrainian and foreign scientists, legislative and regulatory acts, periodicals, financial and statistical reports.

Keywords: FIXED ASSETS, INITIAL COST, RESIDUAL VALUE, DEPRECIATION, REVALUATION, WRITE-OFF, RECONSTRUCTION AND CURRENT REPAIR, INVENTORY, REVISION.

Зміст

Вступ	8
1 Поняття, оцінка та класифікація основних засобів в бюджетній установі	10
1.1 Поняття, оцінка та класифікація основних засобів	10
1.2 Характеристика діяльності Українського державного університету залізничного транспорту	17
1.3 Аналіз основних показників Українського державного університету залізничного транспорту	25
2 Організація обліку основних засобів Українським державним університетом залізничного транспорту	39
2.1 Нормативно-законодавча база бюджетної установи	39
2.2 Документальне оформлення руху основних засобів	40
2.3 Синтетичний облік руху основних засобів	43
2.4 Амортизація основних засобів та відображення в обліку	46
2.5 Облік ремонту основних засобів	51
2.6 Переоцінка основних засобів та відображення її в обліку	53
2.7 Відображення об'єктів основних засобів в бюджетних установах під час дії воєнного стану	54
2.8 Відображення основних засобів в звітності	59
3 Контроль і ревізія основних засобів в бюджетній установі	61
3.1 Завдання, об'єкти, джерела та прийоми контролю основних засобів	61
3.2. Прийоми перевірки фактичної наявності і збереження основних засобів	62

					МРЕ.291.02.04 ПЗ			
Ізм.	Лист	№ докум.	Підпис	Дата	Організація обліку основних засобів та контроль за використанням з метою оптимізації їх витрат в бюджетній установі (на прикладі Українського державного університету залізничного транспорту)	Літ.	Аркуш	Аркушів
Розробив		Бухун І.А.						
Перевірив		Кірдіна О.Г.					6	112
Реценз.		Каличева Н.Є.				УкрДУЗТ		
Н. Контр.		Орлова В.М.						
Затвердив		Кірдіна О.Г.						

3.3 Ревізія основних засобів	70
Висновки	81
Перелік використаних джерел	86
Додаток А Форма 3-2 «Звіт про виконання плану по штатах і контингенту закладів підготовки і підвищення кваліфікації кадрів» за 4 квартал 2022 року	91
Додаток Б Форма 3-2 «Звіт про виконання плану по штатах і контингенту закладів підготовки і підвищення кваліфікації кадрів» за 4 квартал 2023 року	99
Додаток В Форма №1-дс «Баланс» на 01 січня 2024 року	107
Додаток Г Форма №2-дс «Звіт про фінансові результати» за 2023 рік	110

					МРЕ. 291 02.01 ПЗ	Арк.
						7
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Вступ

Облік основних засобів є невідомною частиною фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства.

Актуальність теми. Ефективний облік основних засобів є необхідним для забезпечення прозорості, контролю витрат і правильного планування ресурсів, а також є запорукою раціонального використання державних ресурсів. Він дозволяє визначити реальну вартість основних засобів, що є важливим для складання балансу та інших фінансових звітів. Облік допомагає виявити втрати основних засобів внаслідок зносу, крадіжки або інших причин. Аналіз даних обліку основних засобів допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій в основні засоби, їх модернізації, ліквідації тощо.

Метою дослідження є дослідження організації обліку основних засобів бюджетних установ.

Об'єктом дослідження є Український державний університет залізничного транспорту (УкрДУЗТ).

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти з обліку основних засобів.

При написанні кваліфікаційної роботи передбачалися наступні завдання:

- визначити сутність поняття основних засобів, їх оцінку та класифікацію
- надати організаційно-економічну характеристику досліджувальної установи
- дослідити нормативно-законодавчу базу з обліку основних засобів
- розглянути організацію обліку у досліджувальній установі
- розглянути основні прийоми та способи ревізії та контролю
- дослідити вплив результатів ревізії та контролю на фінансовий стан установи

Для розв'язання цих задач в роботі були використані такі методи, як дослідження, графічний метод, горизонтальний та вертикальний аналіз, метод абсолютних відхилень, метод аналізу та синтезу, метод систематизації, логічного

підходу, групування та узагальнення, порівняльний аналіз, системний аналіз та економіко-статистичний метод.

У роботі наведені приклади з синтетичного обліку основних господарських операцій, пов'язаних з обліком основних засобів.

Інформацією базою дослідження є міжнародні дослідження, наукові праці українських та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативно-правові акти, періодичні видання, фінансові й статистичні звіти.

Наукова новизна. Відображення в обліку господарських операцій з передачі основних засобів в якості благодійної допомоги для потреб ЗСУ під час дії військового стану. Тези з даного розділу роботи були опубліковані на Міжнародній науково-практичній конференції EUROPEAN CONGRESS OF SCIENTIFIC DISCOVERY, яка проходила 29-31.12.2024 у Мадриді, Іспанія.

Особистий внесок здобувача. У кваліфікаційній роботі надані шляхи вдосконалення обліку основних засобів.

В ході підготовки та виконання роботи була використана інформація, яка містяться у переліку використаних джерел [1-53], у додатках А, Б, В та Г, а також інформація, яка отримана у результаті консультування з керівником роботи, науково-педагогічними працівниками, спеціалістами бухгалтерської служби та іншими особами та є неопублікованими авторськими напрацюваннями, дозволеними для використання автору даної роботи виключно при виконанні тільки цієї кваліфікаційної роботи. Результатам роботи здобувача є аналіз та розрахунки щодо впровадження ефективних методів нарахування амортизації на основні засоби.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи складає 112 сторінок. У роботі міститься 24 таблиці та 4 рисунки. Перелік використаних джерел нараховує 53 найменування.

I Поняття, оцінка та класифікація основних засобів в бюджетній установі

1.1 Поняття, оцінка та класифікація основних засобів

Основні засоби є необхідними активами на будь-якому підприємстві, оскільки вони є основою для здійснення різних видів діяльності, включаючи виробництво, збут та адміністративну роботу. Без них функціонування будь-якої організації практично неможливе. Вони відіграють визначальну роль у сучасних умовах господарювання, оскільки становлять вагомую частину майна будь-якого суб'єкта господарювання. Тому важливо розуміти, що становлять основні засоби та які об'єкти входять до цієї категорії.

Особливої уваги потребує питання трактування цього терміну, а також класифікація та оцінка основних засобів.

Визначення поняття основних засобів вченими в економічній літературі надано в таблиці 1.1:

Таблиця 1.1 – Визначення поняття основних засобів вченими в економічній літературі

Автор	Визначення
1	2
Сміт А.	Основні засоби - це капітал, який спрямований на поліпшення землі, купівлю машин та устаткування, інструментів та інших предметів, що покликані приносити дохід, залишаючись при цьому у одній і тій же натурально-речовій формі і у одного власника [3]
Рікардо Д.	Основні засоби – капітал, домінуючою ознакою якого є його довговічність, міцність, повільна зношуваність [4]
Завадський Й.С.	Основні засоби – це засоби праці, що беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи свою натуральну форму, та поступово за ступенем зношення переносять свою вартість на продукцію, що виробляється [5]

Продовження таблиці 1.1

1	2
Гречко С.М.	Основні засоби – необоротні активи, що призначені для господарської діяльності, тобто плануються використовуватися в господарській діяльності [6]
Литнєва Н.А., Малявкіна Л.І., Федорова Т.В.	Основні засоби – це частина майна, яка виступає в ролі коштів праці під час виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг або для управління організацією протягом періоду, що перевищує 12 місяців, або звичайного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців [7]
Сук Л.К., Сук П.Л.	Основні засоби підприємства, установи – це сукупність матеріальноречових цінностей, що діють в натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері [8]
Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б., Кисла В.І.	Основні засоби – це засоби праці, які використовуються (експлуатуються) впродовж тривалого часу, зберігаючи свою первісну фізичну форму, та переносять свою вартість на вироблений продукт частинами протягом декількох виробничих циклів внаслідок фізичного та морального зносу [9]
Коваленко А.М.	Основні засоби – це матеріальні активи з очікуваним терміном корисного використання більше одного року (або протягом операційного циклу, якщо він більше року), які підприємство утримує задля використання під час виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам, виконання адміністративних та соціальних функцій [10]
Агрес О.Г.	Основні засоби – це засоби праці у формі матеріальних активів, які утримує підприємство задля використання у виробничому процесі або виконання адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання яких становить більше одного року, не змінюючи своїх форм та розмірів, вартість яких є не меншою за законодавчо встановлений розмір та поступово переноситься за ступенем фізичного спрацювання та (або) морального старіння на вартість готової продукції шляхом проведення амортизаційних відрахувань. [11]
Коваленко О.В., Громова І.В.	Основні засоби – це частина засобів виробництва, які діють у процесі виробництва протягом тривалого періоду, зберігають впродовж усього періоду натурально-речовинну форму та переносять свою вартість на продукцію частинами за ступенем зносу у вигляді амортизаційних відрахувань [12]

Продовження таблиці 1.1

1	2
Неміш Ю.В.	Основні засоби – це вартісним чином виражені ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання задля використання в процесі виробництва, постачання товарів та послуг, здавання в оренду іншим особам або виконання соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року чи визначається межами операційного циклу понад одного року, вартість яких зменшується в процесі використання [13]
Бабяк Н.Д.	Основні засоби – це активи з терміном корисного використання більше одного року, які використовуються на підприємствах у декількох операційних циклах задля отримання економічної вигоди, не втрачаючи матеріально-речової форми, та переносять свою вартість на знову створену продукцію частинами у вигляді нарахованих амортизаційних відрахувань [14]

Отже, дослідивши наукові роботи вчених в області економіки дійшли висновку, що чітке розуміння сутності основних засобів має велике практичне значення, адже правильне сприйняття спрощує роботу кожного підприємства, зокрема допомагає прослідкувати та виявити взаємозалежності між різними факторами виробничо-господарської діяльності, що в подальшому дозволить не лише раціонально споживати наявні фінансові ресурси, а й будувати обґрунтовані економічні прогнози щодо доцільності використання та управління основними засобами на підприємстві. Науковці при дослідженні питань з обліку основних засобів намагаються показати дану категорію відповідно до потреб аналізу, конкретної галузі чи управління підприємством.

В бухгалтерському обліку, об'єкт належить до основних засобів, якщо існує ймовірність отримання підприємством економічних вигід від його використання в майбутньому, а його вартість може бути достовірно визначена. Одиницею обліку є сам об'єкт основних засобів. [15]

Під об'єктом основних засобів можна розуміти закінчений пристрій з усіма пристосуваннями та приладдям до нього, конструктивно відокремлений предмет, відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів, або інший актив, що відповідає визначенню основних засобів. Якщо основні засоби складаються з частин

з різними строками корисного використання, то кожна частина може бути визнана окремим об'єктом основних засобів. [16]

У Податковому Кодексі України пп.14.1.138 ст.14 знаходиться наступне визначення основних засобів – це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20 000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20 000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)). [17]

Відповідно до п.4 НП(С)БО 7 «Основні засоби» основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). [18]

Згідно п.6 НП(С)БО 7 «Основні засоби» об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство/установа отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та його вартість може бути достовірно визначена. [18]

Окрім того, тут варто згадати ще одну умову для визнання в бухгалтерському обліку основних засобів, а саме - підконтрольність. Адже згідно з п.3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи - це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання котрих, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому. [19]

У міжнародних стандартах, а саме в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», основними засобами вважаються ресурси, які

підконтрольні підприємству або суб'єкту господарювання, оцінка яких може бути достовірно визначена, які виникли в результаті минулих подій суб'єкта, що використовує їх протягом періоду, більше 12 місяців або операційного періоду, який триває більше 12 місяців, і в майбутньому очікується отримання економічних вигод від їх використання. [20]

Таким чином, основні засоби – це матеріальні активи, які використовуються в процесі господарської діяльності установи протягом тривалого часу (більше одного року) і вартість яких перевищує встановлений норматив (20 000,00 грн.). До основних засобів належать будівлі, споруди, транспортні засоби, обладнання, меблі тощо.

Основні засоби в бюджетних установах обліковуються за [15]:

- первісною вартістю (історична вартість), яка включає витрати на придбання, доставку, монтаж та налаштування
- залишковою вартістю - різницею між первісною вартістю і сумою накопиченої амортизації, що відображає зношення основних засобів. Бюджетні установи зазвичай використовують прямолінійний метод амортизації.
- ліквідаційною вартістю, що є очікуваною вартістю основних засобів після закінчення терміну їх експлуатації.

Облік основних засобів підприємства ведеться у натуральному та вартісному виразі. Облік основних засобів у вартісному виразі називається їх оцінкою. Оцінка основних засобів підприємства потрібна для того, щоб правильно визначити загальний обсяг основних засобів, їх динаміку і структуру, розрахувати економічні показники господарської діяльності підприємства за певний проміжок часу. Така оцінка проводиться з метою встановлення ступеня зносу та планування витрат на оновлення, модернізацію та ремонт основних засобів. З огляду на тривале функціонування та поступове спрацювання засобів праці, постійну зміну умов їх відтворення існує кілька видів оцінки основних засобів [16]:

1 Залежно від моменту проведення оцінки засоби виробництва оцінюються за первісною та відновленою вартістю.

2 З урахуванням стану основних засобів оцінка їх проводиться за повною та залишковою вартістю.

Первісна вартість – це фактична сума коштів, витрачених на придбання (або створення) та введення в дію основних засобів. До первісної вартості основних засобів включають такі витрати:

- ціна придбання основних засобів;
- витрати на встановлення, монтаж, налагодження основних засобів;
- реєстраційні збори, державне мито та інші платежі, пов'язані з придбанням прав на об'єкт основних засобів;
- витрати на доставку основних засобів;
- інші (ввізне мито, непрямі податки, страхування ризиків тощо).

Витрати на сплату відсотків за користування кредитом не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних або створених повністю або частково за рахунок позикового капіталу.

Справедливою вартістю основних засобів є їх ринкова вартість, визначена експертами або фахівцями підприємства. Первісною вартістю основних засобів, що віднесені до статутного капіталу підприємства, є погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість.

Після надходження основних засобів, підприємство може мати витрати, пов'язані з їх експлуатацією або поліпшенням їх стану. Балансова вартість на початок розрахункового року – це вартість за якою основні засоби обліковуються на балансі підприємства, вона містить витрати, пов'язані з поліпшенням стану основних засобів, за рахунок:

- 1) впровадження більш ефективного технологічного процесу;
- 2) ремонту, реконструкції тощо.

Ліквідаційна вартість – це сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від продажу (ліквідації) об'єкта основних засобів після закінчення терміну його експлуатації за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією).

Залежно від виду активів основні засоби поділяють на [18]:

- земельні ділянки;
- капітальні витрати на поліпшення земель;
- будівлі, споруди та передавальні пристрої;
- машини та обладнання;
- транспортні засоби;
- інструменти, прилади, інвентар (меблі);
- тварини, багаторічні насадження та плодоносні рослини;
- інші основні засоби.

У системі оподаткування виділяють 16 груп основних засобів та інших необоротних активів: група 1 – земельні ділянки; група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, пов'язані з будівництвом; група 3 – будівлі, споруди, передавальні пристрої; група 4 – машини та обладнання; група 5 – транспортні засоби; група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі); група 7 – тварини; група 8 – багаторічні насадження; група 9 – інші основні засоби; група 10 – бібліотечні фонди; група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи; група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди; група 13 – природні ресурси; група 14 – інвентарна тара; група 15 – предмети прокату; група 16 – довгострокові бібліотечні активи. [17]

Таким чином, основні засоби можна визначити, як матеріальні активи вартістю понад 20 000 грн., які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду або здійснення адміністративно-культурних функцій та корисний строк використання яких понад один рік. Основні засоби є одним з найважливіших елементів матеріально-технічної бази установи, які впливають на його фінансовий стан та результати діяльності на тривалий період.

1.2 Характеристика діяльності Українського державного університету залізничного транспорту

Український державний університет залізничного транспорту (УкрДУЗТ) - це сучасний заклад вищої освіти з високою міжнародною репутацією в галузі освіти та наукових досліджень. В університеті навчається біля 6 тисяч студентів, в тому числі іноземних, які отримують ступінь бакалавра, магістра та доктора філософії. Університет нараховує 32 кафедри, підготовка на яких здійснюється за денною та заочною формами навчання, а саме:

- бакалаврів за 21 спеціальностями та 54 освітніми програмами,
- магістрів за 19 спеціальностями та 22 освітньо-професійними програмами,
- магістрів-науковців за 4 освітньо-науковими програмами,
- докторів філософії за 8 освітньо-науковими програмами.

Навчально-виховний процес здійснюється кваліфікованим складом науково-педагогічних працівників, яких в університеті працює 346 осіб. Серед них – 54 доктори та 237 кандидатів наук, два лауреати Державної премії України, 69 академіків і член-кореспондентів галузевих академій України, понад 50 почесних залізничників. Вісім працівників університету є заслуженими працівниками різних галузей народного господарства України.

Український державний університет залізничного транспорту – багатогалузевий вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність. [21]

Український державний університет залізничного транспорту є правонаступником Української державної академії залізничного транспорту, яка була реорганізована в Український державний університет залізничного транспорту

згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2014 року №1049-р «Про реорганізацію Української державної академії залізничного транспорту» та наказом Міністерства освіти і науки України від 10 грудня 2014 року №1457 «Питання реорганізації Української державної академії залізничного транспорту». [21]

Попереднє найменування Української державної академії залізничного транспорту – Харківська державна академія залізничного транспорту, яка була перейменована в Українську державну академію залізничного транспорту згідно з наказом Міністерства транспорту України від 28 травня 2001 року №346 «Про перейменування Харківської державної академії залізничного транспорту». Харківська державна академія залізничного транспорту була утворена на базі Харківського інституту інженерів залізничного транспорту згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1993 року №1088 «Про створення Харківської державної академії залізничного транспорту» та наказу Міністерства транспорту України від 24 січня 1994 року №30 «Про оголошення Постанови Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1993 року №1088 «Про створення Харківської державної академії залізничного транспорту». Харківський інститут інженерів залізничного транспорту було утворено 12 червня 1930 року відповідно до Постанови Ради Народних Комісарів УРСР №19/672. [21]

Основними напрямками діяльності університету є [21]:

- підготовка згідно з державним замовленням і договірними зобов'язаннями висококваліфікованих фахівців (у тому числі іноземних громадян) з вищою освітою за відповідними освітньо-професійними, освітньонауковими, науковими програмами на першому (бакалаврському), другому (магістерському), третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях вищої освіти для всіх галузей господарства та в першу чергу для галузі залізничного транспорту, транспортного будівництва за очною (денною, вечірньою), заочною (дистанційною) формами навчання або за поєднаними формами;

- підготовка фахівців з вищою освітою освітнього ступеня бакалавра на основі освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра за умови навчання на

спорідненому напрямі підготовки (прискорене навчання); зовнішньоекономічна діяльність у галузі вищої освіти;

- проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, експериментальних розробок у сферах природничих і технічних наук, а також у сферах суспільних і гуманітарних наук;

- підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в аспірантурі та докторантурі та їх атестація;

- післядипломна освіта, яка включає перепідготовку, спеціалізацію, підвищення кваліфікації, стажування;

- професійно-технічна освіта, яка включає надання освітніх послуг, пов'язаних з одержанням професійної освіти на рівні кваліфікаційних вимог до професійно-технічного навчання, підвищення кваліфікації;

- довузівська підготовка – додаткова підготовка з певних дисциплін для вступу у вищі навчальні заклади.

Іншими напрямками діяльності університету є [21]:

- видання як у друкованому, так і в електронному вигляді, у тому числі у мережі Інтернет, наукових журналів, збірників наукових праць і інших періодичних видань;

- видання підручників, навчальних посібників, монографій, збірників матеріалів конференцій, книг, брошур і подібної друкованої продукції у друкованому й електронному вигляді (на CD-дисках, електронних носіях тощо), у тому числі в мережі Інтернет;

- друкування періодичних видань, книг, брошур, плакатів тощо;

- надання житла в гуртожитках студентам, працівникам університету та іншим особам;

- надання в оренду й експлуатацію нерухомого майна відповідно до законодавства;

- діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування;

- надання платних послуг, дозволених законодавством.

Види економічної діяльності згідно з КВЕД-2010, які може здійснювати університет [21]:

- 85.42 Вища освіта;
- 72.19 Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук;
- 85.59 Інші види освіти, н.в.і.у.;
- 85.32 Професійно-технічна освіта;
- 55.90 Діяльність інших засобів тимчасового розміщування;
- 58.14 Видання журналів і періодичних видань;
- 58.11 Видання книг;
- 18.12 Друкування іншої продукції;
- 56.10 Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування;
- 81.10 Комплексне обслуговування об'єктів;
- 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна;
- 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах;
- 74.90 Інша професійна, наукова та технічна діяльність, н.в.і.у.

Університет здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», законодавства України та статуту УкрДУЗТ та діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти.

Безпосереднє управління діяльністю університету здійснює його керівник – ректор. Його права, обов'язки та відповідальність визначаються законодавством і статутом УкрДУЗТ. Ректор є представником університету у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами і діє без довіреності в межах повноважень, передбачених Законом України «Про вищу освіту» і статутом УкрДУЗТ.

Матеріально-технічна база університету включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інші матеріальні

цінності. Відповідно до законодавства з метою забезпечення статутної діяльності університету Міністерством освіти і науки України закріплюються на основі права господарського відання будівлі, споруди, майнові комплекси, комунікації, обладнання, транспортні засоби та інше майно. Землекористування та реалізація прав власника земельних ділянок, у тому числі набуття відповідних прав на землю, здійснюються університетом відповідно до Земельного кодексу України. Повноваження Міністерства освіти і науки України щодо розпорядження державним майном у системі вищої освіти здійснюються відповідно до законодавства. Майно закріплюється за університетом на праві господарського відання і не може бути предметом застави, а також не підлягає вилученню або передачі у власність юридичним і фізичним особам без згоди Міністерства освіти і науки України та конференції трудового колективу університету, крім випадків, передбачених законодавством. Власні надходження університету, отримані від плати за послуги, що надаються згідно з освітньою, науковою та навчально-виробничою діяльністю, благодійні внески та гранти відповідно до рішення, прийнятого вченою радою університету зараховуються на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в територіальному органі центрального органу виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки установ державних банків. Зазначені доходи, а також відсотки, отримані від розміщення коштів університету на вкладних (депозитних) рахунках в установах державних банків, включаються до фінансового плану (кошторису) університету і можуть використовуватися на придбання майна і його використання, капітальне будівництво та ремонт приміщень, поліпшення матеріально-технічного, навчально-лабораторного, навчально-методичного забезпечення освітнього процесу тощо в межах статутної діяльності університету та згідно з законодавством. [21]

Передача в оренду університетом закріплених за ним на праві господарського відання об'єктів власності здійснюється без права їх викупу відповідно до законодавства.

Земельні ділянки передаються університету у постійне користування в порядку, передбаченому Земельним кодексом України.

Фінансування університету здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень.

Залучені кошти спрямовуються на провадження статутної діяльності університету в порядку і на умовах, визначених законодавством та статутом УкрДУЗТ. [21]

До фінансового плану (кошторису) університету обов'язково включаються витрати, пов'язані з розвитком матеріально-технічної і лабораторної бази, із забезпеченням ліцензованими програмними продуктами для провадження освітньої і наукової діяльності, а також з проходженням виробничих і переддипломних практик здобувачами вищої освіти.

Кошти, отримані університетом як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів або за надання освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід державного або місцевих бюджетів.

Оплата праці в університеті здійснюється згідно з Кодексом законів про працю України, Законом України «Про освіту», за схемами посадових окладів і тарифними ставками, що встановлюються Кабінетом Міністрів України, та договорами.

Університет є неприбутковим закладом (установою). Відповідно до Податкового кодексу України, постанови Кабінету Міністрів України від 13 липня 2016 року №440 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру»:

- доходи університету використовуються виключно для фінансування видатків на утримання університету, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених статутом УкрДУЗТ;

- розподіл отриманих доходів або їх частини серед засновників (учасників), працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших, пов'язаних з ними осіб, заборонено.

Університет, відповідно до Бюджетного кодексу України, Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Указу Президента України «Про Положення про Державну казначейську службу України» та інших нормативно-правових актів складає затверджені форми місячної, квартальної та річної звітності та подає їх до Міністерства освіти і науки України, органів Державного казначейства України, Державної податкової служби, Державного комітету статистики, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування.

Університет самостійно здійснює оперативний, бухгалтерський та фінансовий облік своєї роботи, веде статистичну звітність згідно з установленими нормами, подає її в установленому порядку до органів, яким законодавством України надано право контролю за відповідними напрямками діяльності.

Ректор та головний бухгалтер університету несуть персональну відповідальність за достовірність бухгалтерської та статистичної звітності.

Аудит діяльності університету здійснюється згідно з законодавством. [21]

Звісно ж в університеті існує бухгалтерська служба. Діяльність підрозділу полягає в забезпеченні ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності університету та складанні звітності, здійсненні заходів щодо надання повної, правдивої та неупередженої інформації про його фінансовий стан, раціонального та ефективного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, організації планово-фінансової роботи, розробки штатного розпису, складанні кошторисів.

Основними завданнями бухгалтерської служби є [22]:

- ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності університету та складання звітності;
- відображення у документах достовірної та у повному обсязі інформації про господарські операції і результати діяльності, необхідної для оперативного

управління бюджетними призначеннями (асигнуваннями) та фінансовими і матеріальними (нематеріальними) ресурсами УкрДУЗТ;

- забезпечення дотримання бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, своєчасного подання на реєстрацію таких зобов'язань, здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань, достовірного та у повному обсязі відображення операцій у бухгалтерському обліку та звітності;
- забезпечення контролю за наявністю і рухом майна, використанням фінансових і матеріальних (нематеріальних) ресурсів відповідно до затверджених нормативів і кошторисів університету;
- запобігання виникненню негативних явищ у фінансово-господарській діяльності, виявлення і мобілізація внутрішньогосподарських резервів
- організація планово-фінансової роботи УкрДУЗТ;
- розробка штатного розпису університету, внесення змін до нього у разі необхідності, погодження штатного розпису з Міністерством освіти і науки України та контроль за дотриманням штатної дисципліни;
- складання кошторису УкрДУЗТ, погодження його з Міністерством освіти і науки України.

Бухгалтерська служба у своїй діяльності керується Конституцією України та законами України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України, іншими нормативно-правовими актами, що регламентують бюджетні відносини і фінансово-господарську діяльність університету, наказами та розпорядженнями ректора, а також положенням про бухгалтерську службу. [22]

1.3 Аналіз основних показників Українського державного університету залізничного транспорту

На підставі даних, наданих в додатку А та в додатку Б, проведемо аналіз основних показників університету. Дані проведеного аналізу основних показників УкрДУЗТ надано в таблиці 1.2:

Таблиця 1.2 – Аналіз основних показників УкрДУЗТ

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення	
				2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6
Кількість працівників, осіб	723	629	547	-94	-82
Кількість студентів, з них:	3592	4397	6638	805	2241
кількість вітчизняних студентів денної форми навчання (бюджет), осіб	1139	1510	1515	371	5
кількість вітчизняних студентів заочної форми навчання (бюджет)	158	311	260	153	-51
кількість вітчизняних студентів денної форми навчання (платне навчання)	560	1009	3045	449	2036
кількість вітчизняних студентів заочної форми навчання (платне навчання)	1408	1384	1666	-24	282

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4	5	6
кількість студентів–іноземців денної форми навчання (бюджет)	0	3	3	3	-
кількість студентів-іноземців денної форми навчання (платне навчання)	68	20	39	-48	19
кількість студентів-іноземців заочної форми навчання (платне навчання)	259	160	110	-99	-50

З таблиці бачимо, що в університеті у 2023 році основну питому вагу в загальній кількості студентів займають студенти заочної форми навчання, що навчаються за кошти фізичних осіб. А також вітчизняні студенти денної форми навчання, що навчаються за рахунок бюджетних коштів та за рахунок коштів фізичних осіб. У 2023 році спостерігається зменшення кількості іноземних студентів, як на денній так і на заочній формах навчання, що пов'язано з воєнною агресією та військовим станом в Україні. Зменшення студентів в 2023 році вплинуло на зменшення кількості працівників університету, також до зменшення кількості працівників призвела дистанційна форма навчання.

Динаміку зміни кількості співробітників університету за 2021-2023 роки можна побачити на рисунку 1.1:

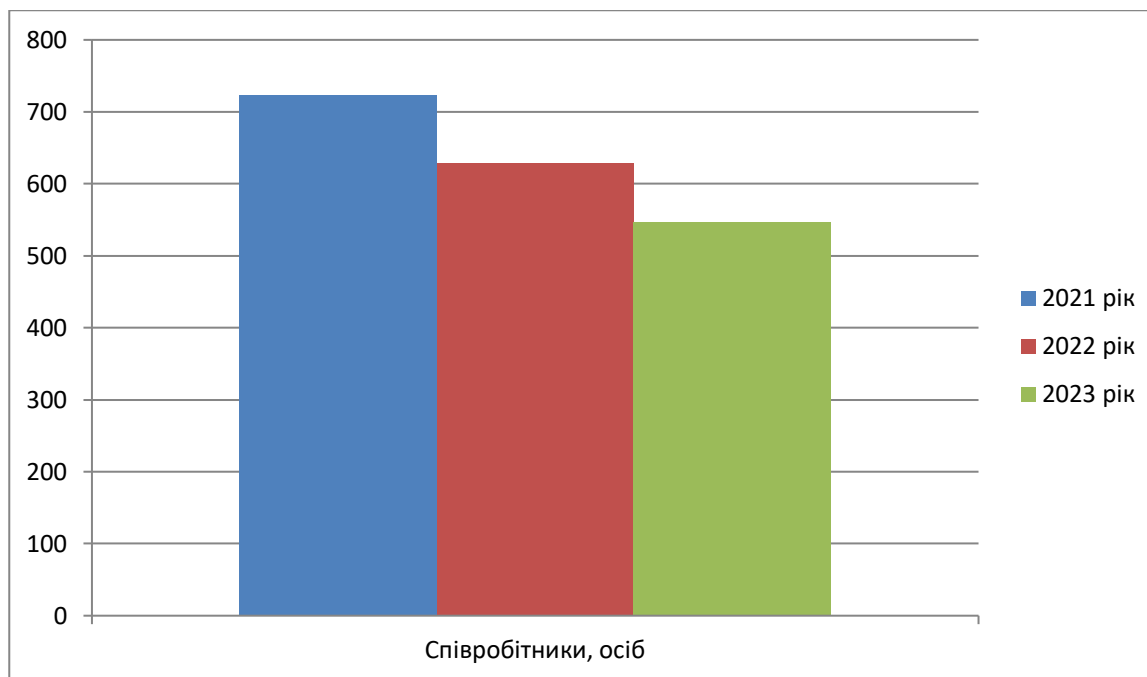

Рисунок 1.1 – Кількість працівників УкрДУЗТ

Структура студентів УкрДУЗТ за 2021-2023 роки показано на рисунку 1.2, рисунку 1.3 та рисунку 1.4:

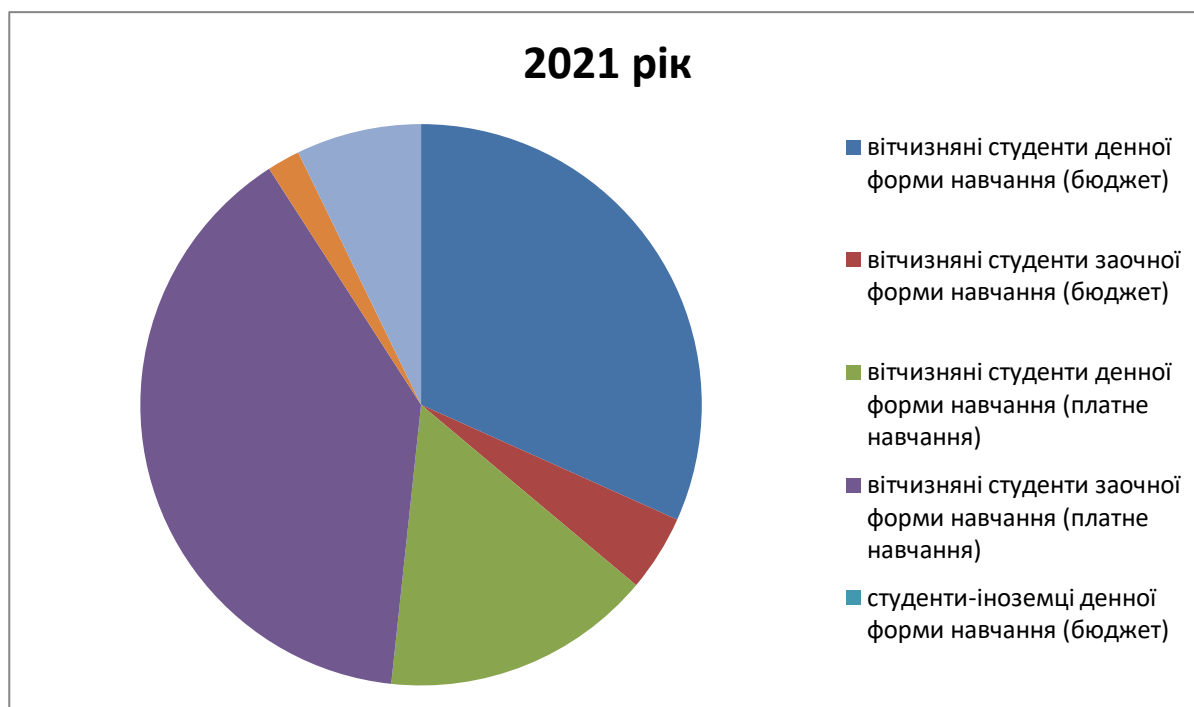

Рисунок 1.2 – Структура студентів за 2021 рік

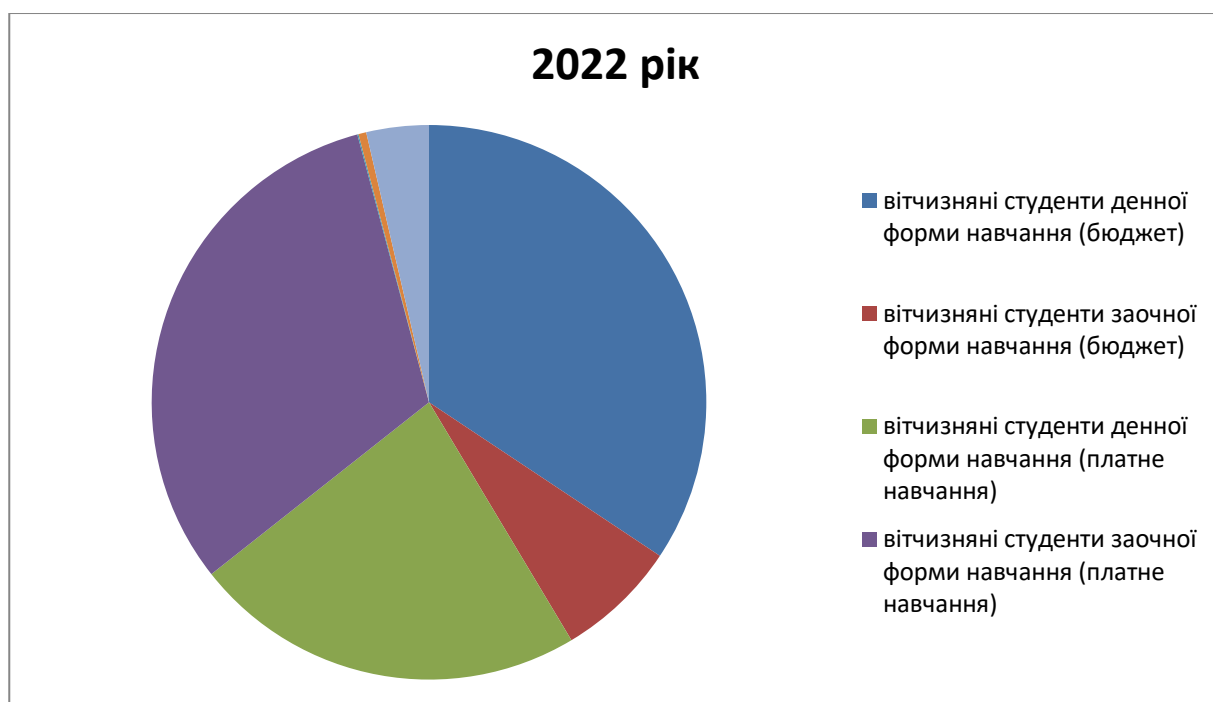

Рисунок 1.3 – Структура студентів за 2022 рік

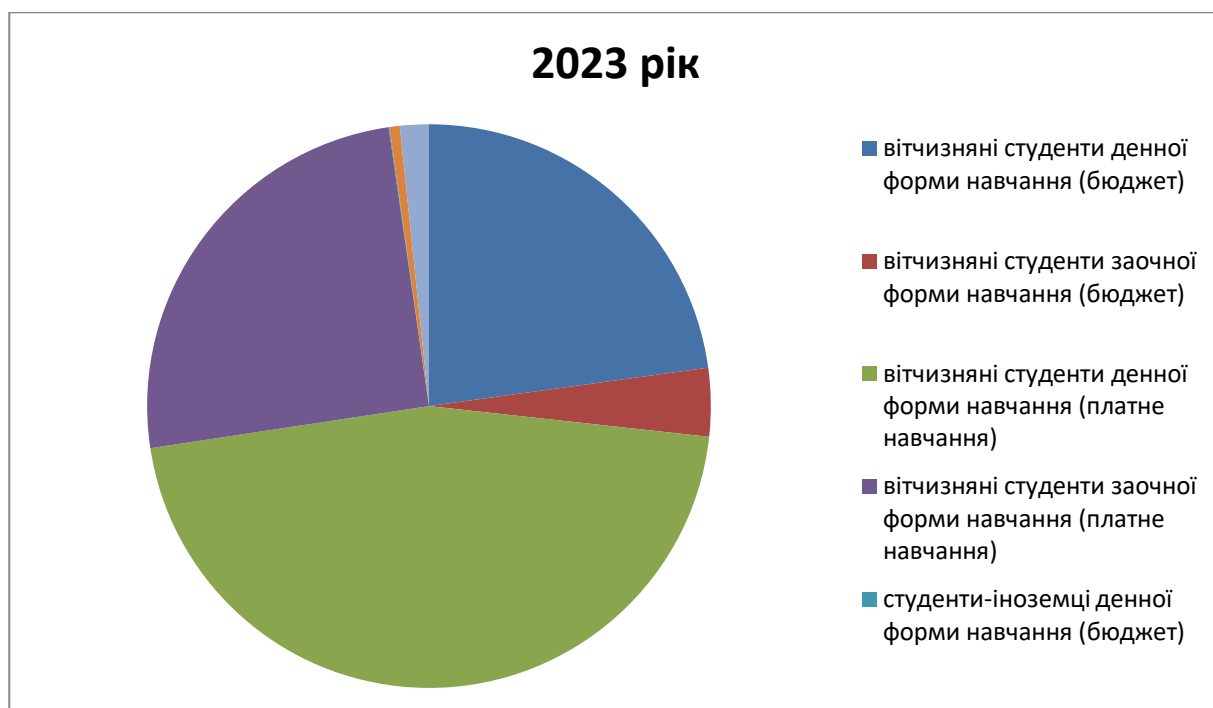

Рисунок 1.4 – Структура студентів за 2023 рік

Аналіз динаміки нефінансових активів Українського державного університету залізничного транспорту проведено на підставі даних в додатку В. Дані проведеного аналізу динаміки нефінансових активів УкрДУЗТ надано у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 Аналіз динаміки нефінансових активів УкрДУЗТ за 2023 рік

Показники	На початок року, грн.	На кінець року, грн.	Абсолютне відхилення, грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Основні засоби за залишковою вартістю	289 158 925	320 266 267	31 107 342	110,8
Нематеріальні активи за залишковою вартістю	17 804	28 557	10 753	160,4
Незавершені капітальні інвестиції	5 148 062	5 307 173	159 111	103,1
Запаси	3 608 605	3 569 798	-38 807	98,9
Виробництво	791 699	599 077	-192 622	75,7
Усього	298 725 095	329 770 872	31 045 777	110,4

З таблиці бачимо, що нефінансові активи зросли на 31 045 777 грн. Найбільше зростання спостерігається по нематеріальних активах за залишковою вартістю – на 10 753 грн., що у відносному виразі складає 60,4%. Основні засоби за залишковою вартістю зросли за рахунок переоцінки на 31 107 342 грн., або на 10,8%. Зросли на кінець року незавершені капітальні інвестиції за рахунок придбання основних засобів на 159 111 грн., що становить 3,1%. Запаси на кінець року зменшились в результаті списання на потреби університету на 38 807 грн. або на 1,1%. На кінець звітної періоду спостерігається зменшення витрат на виробництво в наслідок простою виробничих підрозділів на 192 622 грн. або 14,3%.

Аналіз динаміки фінансових активів надано в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Аналіз динаміки фінансових активів УкрДУЗТ за 2023 рік

Показники	На початок звітної періоду, грн.	На кінець звітної періоду, грн.	Абсолютне відхилення, грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Поточна дебіторська заборгованість	3 116 258	4 456 539	1 340 281	143,0
- за розрахунками з бюджетом	7 436	369	-7 067	5,0
- за розрахунками за товари, роботи, послуги	2 839 029	4 033 008	1 193 979	142,1
- за виданими авансами	37 067	37 067	-	-
- за розрахунками із соціального страхування	318	318	-	-
- інша поточна дебіторська заборгованість	232 408	385 777	153 369	166,0
Кошти та їх еквіваленти розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, у тому числі в	15 152 082	31 615 751	16 463 669	208,7
- касі	38 784	26 174	-12 610	67,5
- казначействі	15 113 298	31 589 577	16 476 279	209,0
Усього	18 268 340	36 072 290	17 803 950	197,5

З таблиці 1.4 бачимо, що поточна дебіторська заборгованість зросла за звітний період на 17 803 950 грн. в наслідок прострочених платежів. Найбільше зросла заборгованість за товари, роботи та послуги, а саме на 1 193 979 грн. що у відносному виразі складає 42,1%, інша поточна заборгованість зросла на 153 369 грн, що склало 66,0%, проте заборгованість за розрахунками з бюджетом зменшилась на 7 067 грн., що у відносному виразі складає 5%. Кошти на казначейських рахунках в порівнянні з початком року зросли майже в два рази, а

саме на 16 476 279 грн. в наслідок надходження коштів на спеціальні казначейські рахунки університету.

В роботі проведено аналіз динаміки власного капіталу, результати якого надано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Аналіз динаміки власного капіталу УкрДУЗТ за 2023 рік

Показники	На початок року, грн.	На кінець року, грн.	Абсолютне відхилення, грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Внесений капітал	289 807 056	286 164 734	-3 642 322	98,7
Капітал у дооцінках	127 299 655	164 251 903	36 952 248	129,0
Фінансовий результат	-113 631 456	-101 885 664	11 745 792	111,5
Цільове фінансування	5 148 062	5 307 173	159 111	103,1
Усього	308 623 317	353 838 146	45 214 829	114,7

З таблиці бачимо, що власний капітал збільшився на 45 214 829 грн., його темп росту склав 14,7%. Основний вплив на зріст оказав капітал в дооцінках, він збільшився на 36 952 248 грн., його темп росту становить 29%. Внесений капітал зменшився на 3 642 322 грн. через списання матеріальних цінностей, але це не мало значного впливу на власний капітал. Збиток (фінансовий результат) на кінець року збільшився на 11 745 792 грн., його темп росту склав 11,5%. Цільове фінансування змінилось незначно, його темп росту склав 3,1%, що в абсолютному виразі складає 159 111 грн.

Аналіз динаміки зобов'язань УкрДУЗТ за 2023 рік надано в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Аналіз динаміки зобов'язань УкрДУЗТ за 2023 рік

Показники	На початок року, грн.	На кінець року, грн.	Абсолютне відхилення, грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Поточні зобов'язання:				
- за платежами до бюджету	86 397	117 263	30 866	135,7
- за розрахунками за товари, роботи, послуги	28 213	-	-28 213	-
- за одержаними авансами	194 314	207 489	13 175	106,8
- за розрахунками з оплати праці				
- інші поточні зобов'язання	22 787	5 420	-17 364	23,8
Усього	331 711	330 172	-1 539	99,5

З таблиці бачимо, що в цілому кредиторська заборгованість зменшилась на 1 539 грн., що в відносному виразі складає 0,5%. Основний вплив на зменшення кредиторської заборгованості оказали розрахунки за товари та послуги, які зменшились на 28 213 грн. та інші поточні зобов'язання, а саме депонована стипендія, яка була повернута до бюджету в зв'язку з тим, що її строк отримання минув. На кінець року спостерігається збільшення платежів до бюджету, а саме на 30 866 грн., їх темп росту становить 35,7% та збільшення одержаних авансів на 13 175 грн. на кінець року, їх темп росту становить 6,8%. За товари, роботи та послуги на кінець року університет повністю розрахувався. Інші поточні зобов'язання на кінець звітного року зменшились майже в 4 рази. Позитивним результатом є відсутність заборгованості університету з виплати заробітної плати, як на початок, так і на кінець року.

В роботі було проведено аналіз структури нефінансових активів, дані представлено в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7 – Аналіз структури нефінансових активів

Показники	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення, +/-	
	грн.	питома вага, %	грн.	питома вага, %	грн.	питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Основні засоби за залишковою вартістю	289 158 925	96,8	320 266 267	97,1	31 107 342	0,3
Нематеріальні активи	17 804	0,006	28 557	0,009	10 753	0,003
Незавершені капітальні інвестиції	5 148 062	1,7	5 307 173	1,6	159 111	-0,1
Запаси	3 608 605	1,2	3 569 798	1,1	-38 807	-0,1
Виробництво	791 699	0,3	599 077	0,2	-192 622	-0,1
Усього	298 725 095	100,0	329 770 872	100,0	31 045 777	

З таблиці 1.7 бачимо, що найбільш питому вагу нефінансових активів складають основні засоби за залишковою вартістю – 96,8% на початок року та 97,1% на кінець року. Найменш питому вагу на нефінансові активи мають незавершені капітальні інвестиції – 1,7% на початок року та 1,6% на кінець року, запаси – 1,2%; на початок року та 1,1% на кінець року.

Аналіз структури фінансових активів надано в таблиці 1.8

Таблиця 1.8 – Аналіз структури фінансових активів

Показники	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Абсолютне відхилення	Питома вага,
	грн.	питома вага, %	грн.	питома вага, %	грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Поточна дебіторська заборгованість	3 116 258	17,1	4 456 539	12,4	1 340 281	-4,7
- за розрахунками з бюджетом	7 436	0,1	369	0,0001	-7 067	-0,1

Продовження таблиці 1.8

1	2	3	4	5	6	7
- за розрахунками за товари, роботи, послуги	2 839 029	15,5	4 033 008	11,2	1 193 979	-4,3
- за виданими авансами	37 067	0,2	37 067	0,1	-	-0,1
- за розрахунками із соціального страхування	318	0,002	318	0,0009	-0,001	-0,001
- інша поточна дебіторська заборгованість	232 408	1,3	385 777	1,1	153 369	-0,2
Кошти та їх еквіваленти розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, у тому числі в	15 152 082	82,9	31 615 751	87,6	16 463 669	4,7
- касі	38 784	0,2	26 174	0,1	-12 610	-0,1
- казначействі	15 113 298	82,7	31 589 577	87,5	16 476 279	4,8
Усього	18 268 340	100	36 072 290	100	17 803 950	-

З таблиці бачимо, що найбільш питому вагу фінансових активів складають кошти та їх еквіваленти в казначействі, їх питома вага становить 82,7% на початок року та 87,5% на кінець року. Менший вплив на зростання фінансових активів має поточна дебіторська заборгованість, питома вага якої становить 17,1% на початок року та 12,4% на кінець року.

Аналіз структури власного капіталу УкрДУЗТ за 2023 рік надано в таблиці 1.9

Таблиця 1.9 – Аналіз структури власного капіталу УкрДУЗТ за 2023 рік

Показники	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення	
	грн.	Питома вага, %	грн.	Питома вага, %	грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Внесений капітал	289 505 001	93,7	289 807 056	93,9	302 055	0,2
Капітал у дооцінках	127 299 655	41,2	127 299 655	41,2	-	-
Фінансовий результат	-112 864 058	-36,6	-113 631 456	-36,8	-767 398	-0,2
Цільове фінансування	5 148 062	1,7	5 148 062	1,7	-	-
Усього	309 088 660	100	308 623 317	100	-465 343	100

З таблиці бачимо, що в структурі власного капіталу найбільш питому вагу займає внесений капітал, який на початок року становить 93,7% та 93,9% на кінець року. Питома вага капіталу в дооцінках не змінилась та становить 41,2%, як на початок, так і на кінець року. Найменш питому вагу має цільове фінансування, яке становить 1,7% як на початок, так і на кінець року. УкрДУЗТ є неприбутковою установою, фінансовий результат має від’ємне значення та становить - 112 864 058 грн. на початок року та -113 631 456 грн. на кінець року.

Аналіз структури зобов’язань УкрДУЗТ за 2023 рік проведено в таблиці 1.10.

Таблиця 1.10 – Аналіз структури зобов’язань УкрДУЗТ за 2023 рік

Показники	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Абсолютне відхилення	
	грн.	Питома вага, %	грн.	Питома вага, %	грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Поточні зобов’язання:						
- за платежами до бюджету	86 397	26,0	117 263	35,5	30 866	9,5

Продовження таблиці 1.10

1	2	3	4	5	6	7
- за розрахунками за товари, роботи, послуги	28 213	8,5	-	-	-28 213	-8,5
- за одержаними авансами	194 314	58,6	207 489	62,9	13 175	4,3
- за розрахунками з оплати праці	-	-	-	-	-	-
- інші поточні зобов'язання	22 787	6,9	5 420	1,6	-17 367	-5,3
Усього	331 711	100	330 172	100	-1 539	

З таблиці бачимо, що в структурі зобов'язань найбільш питому вагу займають розрахунки за одержаними авансами, їх питома вага становить 58,6% на початок року та 62,9% на кінець року, а також платежі до бюджету, питома вага яких на кінець року зросла на 9,5%. Найменш питому вагу займає заборгованість за іншими зобов'язаннями, яка на кінець року зменшилась на 5,3%.

Горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати за 2023 рік виконано на підставі даних наданих в додатку Г та зведено в таблиці 1.11

Таблиця 1.11 – Горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати за 2023 рік

Показники	Минулий рік, грн.	Звітний рік, грн.	Абсолютне відхилення, грн.	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Витрати на оплату праці	96 273 454	79 944 279	-16 329 175	83,0
Відрахування на соціальні заходи	14 307 604	17 689 749	3 382 145	123,6
Матеріальні витрати	3 436 230	10 891 605	7 455 375	317,0
Амортизація	5 719 007	5 286 089	-432 918	92,4
Інші витрати	74 731	33 528	-41 203	44,9
Усього	119 811 026	113 845 250	-5 965 776	95,0

З таблиці бачимо, що витрати у звітному періоді у порівнянні з попереднім періодом зменшились на 5 965 776 грн. Це сталося через зменшення витрат на оплату праці за рахунок вивільнення контингенту, зменшення амортизаційних витрат внаслідок вибуття об'єктів та зменшення інших витрат за рахунок роботи університету в дистанційному режимі. В звітному періоді спостерігається збільшення матеріальних витрат, майже в три рази за рахунок зростання закупівельних цін на матеріали.

Аналіз структури витрат за елементами надані в таблиці 1.12.

Таблиця 1.12 – Аналіз структури витрат за елементами

Показники	Минулий рік		Звітний рік		Відхилення	
	грн.	Питома вага, %	грн.	Питома вага, %	грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Витрати на оплату праці	96 273 454	80,3	79 944 279	70,2	-16 329 175	-10,1
Відрахування на соціальні заходи	14 307 604	11,9	17 689 749	15,5	3 382 145	3,6
Матеріальні витрати	3 436 230	2,9	10 891 605	9,6	7 455 375	6,7
Амортизація	5 719 007	4,8	5 286 089	4,6	-432 918	-0,2
Інші витрати	74 731	0,1	33 528	0,1	-41 203	-
Усього	119 811 026	100	113 845 250	100	-5 965 776	

З таблиці бачимо, що найбільш питому вагу займають витрати на оплату праці, які становлять 96 273 454 грн. на початок року та 79 944 279 грн. на кінець року, а також відрахування на соціальні заходи, які становили 14 307 604 грн. на початок року та 17 689 749 грн. на кінець року. Також бачимо, що матеріальні витрати за рік зросли на 7 455 375 грн., що пов'язано із значним зростанням закупівельних цін.

Таким чином, проаналізував основні показники університету, можна охарактеризувати його, як задовільний.

Висновки до першого розділу. В першому розділі було розглянуто поняття основних засобів з точки зору вчених в галузі економіки, визначення основних засобів в Податковому кодексі, в Національному положенні (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору. Дійшли висновку, що основні засоби можна визначити, як матеріальні активи вартістю понад 20 000 грн., які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду або здійснення адміністративно-культурних функцій та корисний строк використання яких понад один рік.

Визначили, що основні засоби в бюджетних установах обліковуються за первісною, амортизаційною та ліквідаційною вартістю.

Була розглянута характеристика діяльності Українського державного університету залізничного транспорту, а також проведено аналіз основних показників УкрДУЗТ. Було досліджено динаміку зміни кількості співробітників університету за 2021-2023 роки, структуру студентів УкрДУЗТ за 2021-2023 роки, проведено аналіз динаміки нефінансових активів, аналіз динаміки фінансових активів, аналіз динаміки власного капіталу, аналіз динаміки зобов'язань, аналіз структури нефінансових активів, аналіз структури фінансових активів, аналіз структури власного капіталу, аналіз структури зобов'язань, аналіз звіту про фінансові результати, аналіз структури витрат за елементами.

На підставі проведеного аналізу основних показників Українського державного університету визнали його стан такий, як задовільний.

2 Організація обліку основних засобів Українського державного університету залізничного транспорту

2.1 Нормативно-законодавча база бюджетної установи

Облік основних засобів в бюджетних установах регулюється кількома законодавчими актами:

1. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 року №2456-VI зі змінами і доповненнями [23]
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999р. №996-XIV [24]
3. Національні положення (станданти) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби» затверджене наказом Міністерством фінансів України від 27.04.2000р. №92 [18]
4. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом Міністерством фінансів України від 31.12.2013р. № 1203 [26]
5. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015р. № 11 [15]
6. Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерством фінансів України від 12.10.2010р. № 1202 [30]
7. Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Мінфіну від 07.02.2013р. №73 [19]
8. Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995р. № 352 «Про затвердження типових форм первинного обліку» [27]

9. Наказ Міністерства фінансів України від 13.09.2016р. № 818 «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання» [28]

10. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014р. №879 «Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» [33]

2.2 Документальне оформлення руху основних засобів

Облік основних засобів в бюджетних установах ведеться з використанням первинних документів [31]:

- актів приймання-передачі: оформлюються при надходженні основних засобів
- картків обліку: ведуться для кожного об'єкта, де зазначаються дані про його вартість, термін служби, амортизацію тощо
- журналу обліку: ведеться для контролю за рухом основних засобів

Найпершим і найважливішим моментом в обліку основних засобів є документальне оформлення операцій з ними. Первинні документи мають містити достатньо інформації, що характеризують об'єкт і мають бути підставою для проведення записів у бухгалтерському обліку. В той же час документи повинні слугувати юридичною підставою щодо доказовості наявності об'єктів та здійснення різного роду операцій з ними.

Надходження, внутрішнє переміщення, списання, ліквідація, реалізація та інші операції з основними засобами оформляють відповідними первинними документами, перелік яких був затверджений наказом Міністерства статистики України від 29.12.1995р. № 352 «Про затвердження типових форм первинного обліку» (таблиця 2.1) [27].

Таблиця 2.1 - Форми первинної облікової документації з обліку основних засобів УкрДУЗТ

№ з/п	Назва форми	Призначення
1	2	3
1	ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»	Застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів, для обліку вводу їх в експлуатацію, для оформлення внутрішнього переміщення основних засобів із одного підрозділу підприємства в інший, для оформлення передачі основних засобів зі складу (із запасу) в експлуатацію, а також для виключення із складу основних засобів при передачі іншому підприємству
2	ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»	Застосовується для оформлення приймання-здачі основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації. До технічного паспорта відповідного об'єкта основних засобів вносяться необхідні зміни до характеристики об'єкта, пов'язані із капітальним ремонтом, реконструкцією та модернізацією
3	ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»	Застосовується для оформлення вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) при повному або частковому їх списанні.
4	ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»	Застосовується для оформлення списання автомобіля вантажного легкового чи спеціального призначення при їх ліквідації.
5	ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»	Застосовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці, та таких, що мають одне і те ж виробничо-господарське призначення, технічну характеристику та вартість. Інвентарна картка ведеться в бухгалтерії на кожний об'єкт чи групу об'єктів. У випадку групового обліку картка заповнюється шляхом позиційних записів окремих об'єктів основних засобів.
6	ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»	Застосовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів. Опис складається в одному примірнику бухгалтерією в цілях контролю за зберіганням інвентарних карток. Записи ведуться в розрізі класифікаційних груп (видів) основних засобів.

Продовження таблиці 2.1

1	2	3
7	ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»	Застосовується для обліку руху основних засобів по класифікаційних групах при ручній обробці облікової документації. Заповнюється на основі даних інвентарних карток відповідних груп (видів) основних засобів та звіряється з даними синтетичного обліку основних засобів. На основі підсумкових даних цих карток заповнюються звітні форми з руху основних засобів.
8	ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів»	Застосовується для пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх знаходження (експлуатації) по матеріально відповідальних особах. Дані пооб'єктного обліку основних засобів за місцями їх знаходження (експлуатації) повинні бути тотожні записам в інвентарних картках обліку основних засобів, що ведуться в бухгалтерії.

Надходження на підприємство основних засобів оформляється такими первинними документами [27]:

- актом прийому-передачі (внутрішнього переміщення основних засобів; форма 03-1). Даний акт застосовується для оформлення операцій по зарахуванню об'єктів до складу основних засобів і для обліку введення їх в експлуатацію. Його заповнюють також у випадках передачі основних засобів іншим підприємствам. Оформлюється він в одному примірнику, підписується керівником та головним бухгалтером і разом з технічною документацією передається в бухгалтерію;
- актом здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (форма 03-2), він підписується відповідним представником відділу/організації, яка проводила ремонт та передається в бухгалтерію. В технічній документації робиться запис про зміни в характеристиці об'єкта, які пов'язані з ремонтом, реконструкцією чи модернізацією. Документ складається в двох примірниках: один для бухгалтерії, один для відділу/організації, яка здійснювала ремонт.

У бухгалтерії на кожен об'єкт основних засобів відкривається «Інвентарна картка обліку основних засобів» (форма 03-6) – реєстр аналітичного обліку, яка

заповнюється на підставі форми 03-1, технічної та іншої документації. В інвентаризаційній картці записуються якісні і кількісні характеристики основних засобів (назва підприємства, місце знаходження об'єкту основних засобів, рахунок, субрахунок, код аналітичного рахунку, первісна вартість, норма амортизації, рік випуску, сума зносу, номер технічного паспорту, дата виготовлення) і записи про всі зміни, що відбулися з об'єктом основних засобів за час експлуатації.

Всі інвентарні картки зареєстровані у описі інвентарних карток (форма 03-7).

2.3 Синтетичний облік руху основних засобів

Для обліку витрат, пов'язаних з придбанням основних засобів планом рахунків призначений рахунок 1311 «Капітальні інвестиції в основні засоби», рахунок активний. За дебетом рахунку відображаються витрати, які пов'язані з придбанням основних засобів – ціна постачальника без ПДВ, транспортно-заготівельні витрати. За кредитом рахунку – списання витрат в результаті введення в експлуатацію об'єкта основних засобів.

Для обліку основних засобів планом рахунків призначено рахунок 10 «Основні засоби», рахунок активний. За дебетом рахунку відображається збільшення основних засобів в результаті ввода в експлуатацію, дооцінки, за кредитом - зменшення в результаті вибуття основних засобів.

Приклад.

В серпні 2024р. УкрДУЗТ згідно договору від 05.08.2024р. з ТОВ «Спецвузавтоматика» були придбані багатофункціональні пристрої CANON на суму 419 760 грн.

Синтетичний облік з придбання основних засобів в університеті наданий в таблиці 2.2

Таблиця 2.2 – Синтетичний облік придбання основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
Придбані багатофункціональні пристрої CANON	6211.2	2313.0.C	419 760
Відображені витрати на придбання багатофункціональні пристрої CANON	1311.1	6211.2	419 760
Введено в експлуатацію багатофункціональні пристрої CANON	1014.0	1311.1	419 760
Включення вартості багатофункціональних пристроїв CANON у цільові фонди	7111	5411	419 760
Збільшено внесений капітал	5411	5111	419 760

Облік основних засобів в бюджетних установах різниться залежно від того, чи їх придбали або отримали безоплатно.

У разі безоплатного отримання ці операції відображаємо на підставі акта приймання-передачі основних засобів, форма якого затверджена наказом Міністерства фінансів України від 13.09.2016р. № 818 [28] або акта приймання-передачі, форма якого наведена у додатку до Порядку подання та розгляду пропозицій щодо передачі об'єктів з комунальної у державну власність та утворення і роботи комісії з питань передачі об'єктів у державну власність, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 21.09.1998р. № 1482 [29].

Приклад.

В травні 2024р. УкрДУЗТ в якості благодійної допомоги отримав генератор від Громадської організації "РОТАРІ КЛУБ ХАРКІВ "НЬЮ ЛЕВЕЛ". Вартість генератора згідно акту-приймання становить 26 000 грн.

Синтетичний облік безоплатно отриманих основних засобів наведено в таблиці 2.3

Таблиця 2.3 - Синтетичний облік безоплатно отриманих основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума грн.
	Дт	Кт	
Отримано генератор	1014.0.Б	6211.2	26 000
Збільшено внесений капітал	7511.1	5111	26 000

Окрім цього, до органу Казначейства подається довідку про надходження у натуральній формі. На підставі такої довідки буде відображено не лише суму доходу, а й касові і фактичні видатки.

Основні засоби в бухгалтерському обліку перестаємо визнавати активами, якщо ці основні засоби:

- ліквідовано;
- вибули у зв'язку з їх реалізацією;
- безоплатно передані іншим установам;
- виявлені інвентаризацією як нестача;
- не відповідають критеріям визнання активом.

Якщо основні засоби ліквідовано, виявлено як нестачу, їх списують, тобто облік основних засобів припиняється. Операції з вибуття, списання основних засобів, відображаємо у меморіальному ордері №9 «Накопичувальна відомість про вибуття та переміщення необоротних активів» за такими первинними документами [31]:

- акт списання основних засобів (часткової ліквідації)
- акт списання транспортних засобів
- акт приймання-передачі основних засобів

Приклад.

У зв'язку із тим, що ПЕОМ «Карнеол К6422» вийшов з ладу та не підлягає ремонту, що було встановлено комісією УкрДУЗТ, його було списано. В бухгалтерському обліку було зроблено наступні записи (таблиця 2.4)

Таблиця 2.4 - Синтетичний облік вибуття основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
Списано залишкову вартість ПЕОМ «Карнеол К6422» згідно акту	5111	1014.0	9 372,71
Списано суму амортизації, що була нараховано на ПЕОМ «Карнеол К6422»	1411	5512	9 354,00

Відповідний запис також робиться в меморіальному ордері №9 «Накопичувальна відомість про вибуття та переміщення необоротних активів».

2.4 Амортизації основних засобів та відображення в обліку

В процесі використання основних засобів вони втрачають свої первинні характеристики, тобто зношуються. Тож під час обліку основних засобів обов'язковим є нарахування амортизації.

Основні засоби - це активи, які використовується більше одного року та переносять свою вартість на витрати у вигляді амортизаційних відрахувань.

Згідно з НП(С)БО 7 амортизація – це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації). [18]

Вартість основних засобів, яка амортизується, складається з первісної або переоціненої їх вартості за мінусом їх ліквідаційної вартості. Її нараховують у формі, що затверджена наказом Міністерства фінансів України від 13.09.2016р. №818 - розрахунок амортизації основних засобів. [28]

Амортизація нараховується на всі основні засоби, які введено в експлуатацію.

Нарахування амортизації у бухгалтерському обліку виконує 2 функції: відображає поступовий фізичний та моральний знос об'єкта та дозволяє поступово віднести протягом строку використання вартість об'єкта на витрати [32].

Амортизація основних засобів нараховується, доки залишкова вартість не дорівнюватиме нулю або ліквідаційній вартості, якщо таку встановлювали [33].

Амортизація не нараховується тоді, коли вона у принципі неможлива – основні засоби не піддаються фізичному чи моральному зносу: земельні ділянки та багаторічні насадження, що не досягли експлуатаційного віку. Також не нараховується амортизація на ті об'єкти, які ще не ввели в експлуатацію або уже не експлуатують: незавершені капітальні інвестиції та об'єкти, які знаходяться на реконструкції, модернізації, добудові, дообладнанні та консервації (п. 3 розд. IV НП(С)БОДС 121). [30]

Амортизація основних засобів у бюджетних установах нараховується раз на рік на дату складання річного балансу (п. 5 розд. IV НП(С)БОДС 121).

Для документування нарахування амортизації (зносу) складається відомість нарахування зносу (амортизації) основних засобів.

Для нарахування амортизації в університеті використовують прямолінійний – стандартний метод нарахування амортизації (зносу), коли суму нарахованого зносу за рік шукаємо, поділивши первісну вартість (або різницю між первісною та ліквідаційною вартістю, якщо таку визначали) на кількість років корисного використання. Для прямолінійного методу відлік нарахування амортизації починається з наступного місяця після введення в експлуатацію. Це значить, що у місяці введення в експлуатацію амортизація не нараховується. Останній раз амортизація нараховується у місяці вибуття.

Для обліку амортизації (зносу) планом рахунку призначений пасивний рахунок 1411 «Знос основних засобів». За кредитом відображається нарахування амортизації (зносу), кореспондує з дебетом витрат. За дебетом – списання зносу в результаті вибуття об'єктів.

Призупинити нарахування амортизації потрібно на період реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання чи консервації основних засобів. Підставою

для цього буде акт передачі на ремонт, реконструкцію та модернізацію. На підставі такого акту амортизацію не нараховуємо з місяця, що настає за місяцем переведення основних засобів на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію. [32]

Поновити нарахування амортизації слід з місяця, що настає за місяцем введення об'єкта в експлуатацію після реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації. Підставою для цього буде акт приймання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих основних засобів.

Форми обох актів затверджені наказом Міністерства фінансів України від 13.09.2016р. № 818. [28]

Приклад.

Згідно п.5 розд. IV НП(С)БОДС 121 в грудні 2023 року перед складанням річної звітності було нараховано амортизацію на основні засоби.

Бухгалтерські записи з нарахування амортизації (знос) основних засобів надано в таблиці 2.5

Таблиця 2.5 - Синтетичний облік нарахування амортизації основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
Нараховано амортизацію (знос) на будівлі, споруди та передавальні пристрої	8114	1411	4 556 464,63
Нараховано амортизацію (знос) на машини та обладнання	8114	1411	693 345,21
Нараховано амортизацію (знос) на інструменти, прилади, інвентар	8114	1411	31 192,84
Нараховано амортизацію (знос) на інші основні засоби	8114	1411	3 981,00

Прямолінійний метод амортизації є простим і зрозумілим методом. Однак, цей метод має ряд недоліків, пов'язаних з тим, що він не враховує ряд факторів, які впливають на знос основних засобів:

- не враховує фізичний знос. Фізичний знос основних засобів може бути нерівномірним протягом усього строку їх використання. Наприклад, у перші роки експлуатації знос може бути меншим, ніж у подальші;
- не враховує моральний знос, тобто зменшення вартості основних засобів внаслідок появи нових, більш ефективних технологій;
- не відображає інтенсивність використання основних засобів. Наприклад, якщо об'єкт основних засобів використовується інтенсивно, то його фізичний знос буде відбуватися швидше, ніж якщо він використовується рідко.

Приклад.

Вартість багатофункціонального пристрою CANON складає 69 960 грн. Ліквідаційна вартість 699,60 грн., строк його корисного використання 10 років. Пристрій експлуатується в канцелярії університету та постійно експлуатується. Розглянемо нарахування амортизації прямолінійним методом та методом прискореного зменшення залишкової вартості.

Нарахування амортизації прямолінійним методом розглянемо в таблиці 2.6

Таблиця 2.6 Нарахування амортизації прямолінійним методом

Показник	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік	10-й рік
Первісна вартість, грн.	69 960,00	62 964,00	55 968,00	48 972,00	41 976,00	6 996,00
Амортизація за рік, грн.	6 996,00	6 996,00	6 996,00	6 996,00	6 996,00	6 996,00
Амортизація за місяць, грн.	583,00	583,00	583,00	583,00	583,00	583,00
Залишкова вартість, грн.	62 964,00	55 968,00	48 972,00	41 976,00	34 000,00	0,00

Нарахування амортизації методом прискореного зменшення залишкової вартості розглянемо в таблиці 2.7

Таблиця 2.7 Нарахування амортизації методом прискореного зменшення залишкової вартості

Показник	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік	6-й рік
Первісна вартість, грн.	69 960,00	55 968,00	41 976,00	27 984,00	13 992,00	699,60
Амортизація за рік, грн.	13 992,00	13 992,00	13 992,00	13 992,00	13 992,00	-
Амортизація за місяць, грн.	1 166,00	1 166,00	1 166,00	1 166,00	1 166,00	-
Залишкова вартість, грн.	55 968,00	41 976,00	27 984,00	13 992,00	0,00	699,60

Таким чином, при нарахуванні амортизації методом прискореного зменшення залишкової вартості установа за рахунок великих амортизаційних відрахувань у перші роки експлуатації може швидше накопичити кошти для його заміни у зв'язку з тим, що пристрій багато експлуатується та є велика ймовірність його поломки.

У разі коли амортизаційна вартість дорівнює первісній вартості, то в такому випадку на основні засоби встановлюється ліквідаційна вартість.

Ліквідаційна вартість згідно із НП(С)БОДС 121– сума коштів або вартість інших активів, яку суб'єкт державного сектору очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією). [30]

Визначення ліквідаційно вартості основних засобів проводиться комісією, яка створюється в університеті згідно наказу ректора.

2.5 Облік ремонту основних засобів

Згідно НП(С)БО 7 основні засоби в бухгалтерському обліку відображаються за їх первісною вартістю. Її збільшують на суму витрат на поліпшення, реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання. Звичайно ці витрати є капітальними

інвестиціями в основні засоби, тож в обліку використовують субрахунки 1311 «Капітальні інвестиції в основні засоби» [31].

Після завершення таких робіт основні засоби вводимо в експлуатацію. Підставою для цього є акт приймання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих основних засобів.

Порядок обліку основних засобів вимагає збільшувати первісну вартість основних засобів на вартість робіт з їх поліпшення, підвищення їх техніко-економічних можливостей (тобто реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, модифікації). Вартість робіт з технічного обслуговування відносять до витрат, а не до капітальних інвестицій [25].

Приклад.

З липня 2024р. розпочато капітальний ремонт в учбовому корпусі УкрДУЗТ №1. ДП"Харківспецпожобслуговування"КПХСС були надані послуги з ремонту пожежної сигналізації на суму 732 816,39 грн. ТОВ"УК Експертиза" були надані послуги з експертизи кошторису проекту капітального ремонту пожежної сигналізації на суму 13 000,00 грн. ФОП Дурдас Г.В. були надані послуги з технагляду за виконанням капітальних робіт на суму 10 746,52 грн. В зв'язку із цим було збільшено вартість учбового корпусу на суму 756 562,91 грн.

Бухгалтерські записи з обліку капітального ремонту основних засобів надано в таблиці 2.8

Таблиця 2.8 - Синтетичний облік капітального ремонту основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
На підставі акта відображені виконані роботи ДП"Харківспецпожобслуговування"КПХСС	1311.1	6211.2	732 816,39
Збільшена первісна вартість учбового корпусу	1013.0	1311.1	732 816,39
На підставі акта відображені виконані роботи ТОВ"УК Експертиза"	1311.1	6211.2	13 000,00
Збільшена первісна вартість учбового корпусу	1013.0	1311.1	13 000,00

На підставі акта відображені виконані роботи ФОП Дурдас Г.В.	1311.1	6211.2	10 746,52
Збільшена первісна вартість учбового корпусу	1013.0	1311.1	10 746,52

В бухгалтерському обліку слід розрізняти витрати по поточному ремонту та витрати пов'язані з реконструкцією та модернізацією

Приклад.

В серпні 2024р. відділом головного механіка в бухгалтерію було надано звіт про заміну металевих дверей у гуртожитку та встановлення металевих ґрат до підвалу, що були виготовлені з метлому, який утворився під час списання матеріальних активів університету.

Бухгалтерські записи з обліку поточного ремонту основних засобів надано в таблиці 2.9

Таблиця 2.9 – Синтетичний облік поточного ремонту основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
На підставі звіту відображені виконані роботи відділом головного механіка	5411	1312.0	2 611,66
Збільшена первісна вартість гуртожитку	1013.1	5111	2 611,66

Запис про збільшення первісної вартості робиться також в інвентарній картці об'єкта та додаються відповідні документи, що підтверджують правомірність такого збільшення.

2.6 Переоцінка основних засобів та відображення її в обліку

Згідно положення НП(С)БО 7 установа проводить переоцінку об'єкта основних засобів, якщо вартість суттєво відрізняється від справедливої вартості, для цього визначається індекс переоцінки. Індекс переоцінки – визначається

відношенням справедливої вартості об'єкту, що переоцінюється, до остаточної вартості. [32]

Сума дооцінки остаточної вартості об'єкту основних засобів відображається у складі додаткового капіталу, а сума уцінки – у складі витрат поточного періоду.

Перевищення суми попередніх уцінок над сумою попередніх уцінок остаточної вартості об'єкту основних засобів при черговій дооцінці остаточної вартості цього об'єкту включається у склад доходів звітного періоду з відображенням різниці між останньою дооцінкою остаточної вартості об'єктів основних засобів та вказаним перевищенням у складі іншого додаткового капіталу. При вибутті об'єктів основних засобів, які раніше були переоцінені, перевищення суми попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок остаточної вартості цього об'єкту основних засобів включається у склад нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу.

У випадку вагомих відхилень балансової вартості активу від його справедливої вартості підприємство має право самостійно переоцінювати його вартість по справедливій оцінці.

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку дооцінки основних засобів відбувається з використанням рахунку 531 «Капітал у дооцінках розпорядників бюджетних коштів». На цьому рахунку відображаються суми дооцінки необхідних активів, яка відбувається по рішенням органів керівництва, а також в інших випадках, передбачених законодавством України. [32]

Приклад.

В січні 2024 року згідно акту визначення ліквідаційної вартості об'єктів основних засобів було проведено переоцінку 172 об'єктів основних засобів, залишкова вартість яких після нарахування зносу в грудні 2023 року дорівнює нулю.

Бухгалтерські записи з обліку нарахування дооцінки на суму ліквідаційної вартості на основні засоби надано в таблиці 2.10

Таблиця 2.10 - Синтетичний облік нарахування дооцінки на суму ліквідаційної вартості на основні засоби

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
Нараховано дооцінку на суму ліквідаційної вартості на машини та обладнання	1014	5111	5 159,19
Нараховано дооцінку на суму ліквідаційної вартості на інструменти, прилади, інвентар	1016	5111	1 850,70

Відповідні записи робляться в інвентарних картках обліку основних засобів.

2.7 Відображення об'єктів основних засобів в бюджетних установах під час дії воєнного стану

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнним станом вважається особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [35]

Оскільки воєнний стан є особливим правовим режимом, то передбачається обмеження деяких прав юридичних осіб, а саме права власності. Так, держава в

особі військового командування може зобов'язати до примусової передачі майна, зокрема автомобіля, бюджетної установи на користь ЗСУ.

Примусова передача майна установ на користь ЗСУ може відбуватися шляхом примусового відчуження, згідно із Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 року № 4765-VI [34], або шляхом виконання військово-транспортного обов'язку (мобілізація) згідно із Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 року № 3543-XII [37].

Примусове відчуження майна - позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості. [36]

Мобілізація - комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту - на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано. [37]

Особливий період - період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, сил оборони і сил безпеки, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і час демобілізації після закінчення воєнних дій. [37]

Для примусового відчуження характерні такі особливості [36]:

- передбачається перехід права власності: з комунальної або приватної до державної (повернення майна здійснюється лише в судовому порядку);
- застосовується до будь-якого індивідуально визначеного майна;
- застосовується виключно в умовах надзвичайного чи воєнного стану;
- передбачає попереднє або наступне відшкодування вартості майна власнику в порядку, визначеному ст.9-11 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 року № 4765-VI

Крім примусового відчуження, Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 року № 4765-VI передбачає також вилучання майна. Але такий спосіб встановлено лише для державних підприємств та державних господарських об'єднань. На бюджетні установи він не поширюється.

Вилучення майна - позбавлення державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном з метою його передачі для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану [36].

Особливостями військово-транспортного обов'язку є:

- передбачає передачу тільки транспортних засобів і техніки
- відбувається в особливий період. Згідно до ст.1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 року № 3543-XII особливий період охоплює час мобілізації, безпосередньо воєнний час, а також частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. Тобто, мобілізація автомобіля може здійснюватися без введення особливого стану;
- поширюється на центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації (ст.6 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 року № 3543-XII);
- передбачає тільки тимчасове користування – мобілізоване майно необхідно повернути власнику протягом 30 календарних днів після оголошення демобілізації

(ч.3 ст.6 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 року № 3543-ХІІ). Окрім, того, протягом особливого періоду переходу права власності не відбувається (ст.6 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 року № 3543-ХІІ, п.3, 24, 27 Положення про військово-транспортний обов'язок, затверджене постановою Кабінета Міністрів України від 28.12.2000р. № 1921 [38]);

- передбачає безоплатне користування, але якщо транспортному засобу було завдано шкоди, комунальні установи мають право на компенсацію (п.36 Положення про військово-транспортний обов'язок, затверджене постановою Кабінета Міністрів України від 28.12.2000р. № 1921). Водночас для державних установ компенсації за пошкодження мобілізованого майна не передбачено. [38]

Підставою для передачі транспортного засобу в разі виконання воєнно-транспортного обов'язку є рішення місцевих держадміністрацій згідно з Мобілізаційним планом України. [37]

На його виконання установа балансоутримувач з одного боку та територіальний центр комплектування та соціальної політики, Центральне управління або регіональний орган СБУ з іншого боку оформлюють акти за формами згідно з додатками; до Положення про військово-транспортний обов'язок, затверджене постановою Кабінета Міністрів України від 28.12.2000р. № 1921:

- акт приймання-передачі транспортних засобів і техніки (складається під час мобілізації автомобіля);
- акт про повернення транспортних засобів і техніки, залучених під час мобілізації (складають під час демобілізації автомобіля).

Демобілізація - комплекс заходів, рішення про порядок і терміни проведення яких приймає Президент України, спрямованих на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту - на організацію і штати мирного часу. [36]

В цих актах зазначають наступну інформацію:

- відомості про власників
- відомості про технічний стан
- залишкову (балансову) вартість
- інші необхідні відомості, що дають змогу ідентифікувати транспортний засіб (модель, колір, номер кузова і двигуна, державний номер автомобіля тощо).

Факт передачі автомобіля внаслідок мобілізації засвідчують в інвентарній картці обліку об'єкта основних засобів. Також для зручності було відкрито окремий субрахунок для обліку таких транспортних засобів – 1015.М «Мобілізовані транспортні засоби».

Оскільки передача автомобіля на користь ЗСУ внаслідок мобілізації є тимчасовою та не передбачає переходу права власності на нього, установа продовжує обліковувати автомобіль на балансовому субрахунку 1015 «Транспортні засоби» та нараховує амортизацію (відповідно до п.3 розд.IV НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» мобілізація не значиться підставою для призупинення нарахування амортизації). [30, 53]

2.8 Відображення основних засобів в звітності

Одним із джерел отримання інформації для прийняття управлінських рішень є фінансова звітність, до якої, згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [24], належать баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до звітів. За даними балансу користувачі звітності можуть отримати інформацію про активи, зобов'язання та власний капітал підприємства; зі звіту про фінансові результати – доходи, витрати, фінансові результати; зі звіту про рух грошових коштів – надходження і вибуття грошових коштів у розрізі видів діяльності (операційна, інвестиційна та фінансова); зі звіту про власний капітал – зміну у власному капіталі; з приміток до звітів – деталізацію окремих статей фінансової звітності. [31]

Завершальним фінансовим звітом є примітки до фінансової звітності. Для бюджетних установ – це форма 5-дс, в якій відображено рух основних засобів.

На відміну від інших форм фінансової звітності для річних приміток за формою 5-дс не передбачено окремих пояснень щодо заповнення. Керуватися потрібно більше загальною логікою подання перших чотирьох фінансових звітів та прикінцевими положеннями окремих НП(С)БОДС, наприклад:

- розд. VII «Розкриття інформації про основні засоби у примітках до фінансової звітності» НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» [30];
- розд. VII «Розкриття інформації щодо нематеріальних активів у примітках до фінансових звітів» » НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи» [39];
- розд. V «Розкриття інформації про запаси у примітках до фінансової звітності» » НП(С)БОДС 123 «Запаси» [40];
- розд. IV «Розкриття інформації про доходи від обмінних та необмінних операцій» НП(С)БОДС 124 «Доходи» [41];
- розд. V «Розкриття інформації про витрати у примітках до фінансової звітності» » НП(С)БОДС 135 «Витрати» [42].

Єдине, що слід звертати увагу ще на:

- узгодженість показників форми 5-дс з показниками решти чотирьох форм фінансової звітності, адже примітки здебільшого є розшифровкою окремих рядків форм 1-дс та 2-дс. У цьому керуємося Методичними рекомендаціями з перевірки порівнянності показників фінансової звітності суб'єктів державного сектору, які затверджені наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2017р. № 1170 [44];
- Методологічні роз'яснення проблемних питань складання та подання фінансової звітності розпорядниками бюджетних коштів відповідно до НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» [45] та перспективи подання клієнтами Казначейства звітності в електронному вигляді.

Після заповнення форма 5-дс, як і інші форми фінансової звітності підписується керівником установи і головним бухгалтером. На форми фінансової звітності в АС «Є-Звітність» накладають кваліфікований електронний підпис.

Висновки до другого розділу. В другому розділі була розглянута організація обліку основних засобів Українського державного університету залізничного транспорту. Нормативно-законодавча база, якою керується УкрДУЗТ при організації обліку основних засобів та встановлено, що основними законодавчими актами при організації обліку є Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010р. №2456- VI зі змінами і доповненнями, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999р. №996-XIV, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби» затверджене наказом Міністерством фінансів України від 27.04.2000р №92. Також було розглянуто документальне оформлення руху основних засобів: акти приймання-передачі, інвентарні картки обліку основних засобів, журнали обліку. А також було розглянуто синтетичний облік руху основних засобів, амортизація, переоцінка, облік ремонту, відображення об'єктів основних засобів під час дії воєного стану та відображення основних засобів в звітності.

Проаналізувавши всі вищезазначені документи можна сказати, що облік в Українському державному університеті ведеться відповідно до встановленої нормативно-законодавчої бази.

3 Контроль і ревізія основних засобів в бюджетній установі

3.1 Завдання, об'єкти, джерела та прийоми контролю основних засобів

В бухгалтерському обліку, об'єкт відноситься до основних засобів, якщо існує ймовірність отримання підприємством економічних вигід від його використання в майбутньому, а його вартість може бути достовірно визначена. Одиницею обліку є сам об'єкт основних засобів. Джерелом контролю наявності основних засобів є: акти про введення в експлуатацію будівель, споруд, рахунки, акти та інші документи постачальників, на яких є підпис відповідальної особи. [15]

Контроль за наявністю основних засобів допомагає запобігти втратам, крадіжкам та пошкодженню основних засобів. Дозволяє ідентифікувати невикористовуване обладнання, що сприяє ефективнішому управлінню ресурсами. Сприяє правильному відображенню в аналітичному і синтетичному обліку основних засобів, своєчасному відображенню в обліку операцій, пов'язаних із введенням в експлуатацію, вибуттям, нарахуванням амортизації та ліквідаційної вартості. Забезпечує точність фінансової звітності. [31]

Основним прийомом контролю основних засобів є інвентаризація. Інвентаризація – це перевірка та документальне оформлення наявності матеріальних цінностей в установі, яка проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Інвентаризація проводиться обов'язково перед складанням річної фінансової звітності, а також при зміні керівника установи, зміни матеріально-відповідальної особи, у разі передачі майна, при встановленні фактів крадіжок чи псування майна. [31]

3.2 Прийоми перевірки фіктивної наявності і збереження основних засобів

Інвентаризація основних засобів в бюджетних установах проводиться щороку. Вона підтверджує достовірність бухгалтерського обліку і фінансової звітності бюджетної установи. [31]

Інвентаризація основних засобів не може починатись і проходити як і коли кому заманеться. Тому керівник установи складає наказ на проведення інвентаризації. У наказі керівник визначає порядок проведення інвентаризації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів [31]:

- коли проводитиметься інвентаризація основних засобів (дати початку й закінчення);
- спосіб перевірки (суцільний чи вибірковий);
- перелік чи група активів, які перевірятимуть;
- їх обсяг;
- перелік матеріально-відповідальних осіб, у яких проводитимуть інвентаризацію (як правило, за вибіркового її проведення);
- склад інвентаризаційної комісії;
- склад робочих інвентаризаційних комісій;
- строки надання інвентаризаційних описів та результатів інвентаризації тощо.

Після цього всі дії узгоджуються з головою інвентаризаційної комісії. Якщо керівник установи не визначив графіку проведення інвентаризації (лише граничні межі), ці графіки затверджує (визначає) голова інвентаризаційної комісії.

Інвентаризація основних засобів проводиться раз або кілька разів на рік залежно від ситуації, що склалась в установі. Розглянемо це детальніше у таблиці 3.1

Таблиця 3.1 - Інвентаризація основних засобів та ІНМА

Вид активів	Кількість активів, тис.од	Умови для проведення інвентаризації	Коли проводити	Обсяг активів, %
Земельні ділянки	будь-яка кількість активів	Перед складанням річної звітності	Раз на три роки	100
Будинки, споруди			Щорічно	100
Інструменти, прилади, інвентар	Раз на три роки		>30	
	Щорічно		100	
Бібліотечні фонди	<100		Раз на п'ять років	≥20
	100-500		Раз на десять років	≥10
	>500			
Інші основні засоби і інші необоротні матеріальні активи (передані в оренду, орендовані, на відповідальному зберіганні, законсервовані, в ремонті тощо)	будь-яка кількість активів			Щорічно
Активи, які плануємо здавати в оренду	будь-яка кількість активів	Перед передачею в оренду	На дату передачі	100
Основні засоби і інші необоротні матеріальні активи	будь-яка кількість активів	У разі зміни органу управління	На дату зміни	100
Активи на відповідальному зберіганні у матеріально-відповідальної особи (проводиться при зміні керівника колективу або на вимогу члену колективу)	будь-яка кількість активів	Зміна матеріально-відповідальних осіб	На дату приймання-передачі	100
Активи, частину яких пошкоджено або викрадено	будь-яка кількість активів	У разі встановлення факту пошкодження або крадіжки активу	На дату виявлення цих фактів	Визначає керівник установи

Якщо активи установи розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій, інвентаризацію проводять за безпечного та безперешкодного доступу інвентаризаційної комісії до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку. Після деокупації інвентаризацію обов'язково проводять станом на 01 число місяця, що настає за місяцем деокупації. [31] Наразі в університеті не проводиться у зв'язку із воєнними діями інвентаризація Лиманської філії УкрДУЗТ та геолого-геодезичної бази, що розташована в с.Червоний Оскіл. Також у зв'язку з анексією не проводиться інвентаризація у пансіонаті «ХІІТовець», який розташований в м.Алушта та пансіонаті «Магістраль», який знаходиться в м.Євпаторія.

Інвентаризують основні засоби працівники установи, але до їх посадових обов'язків це не входить. Інвентаризація основних засобів проводиться інвентаризаційною комісією. Її створює керівник своїм розпорядчим документом. Саме він обирає тих працівників, які будуть інвентаризувати активи.

Керівник обирає й голову комісії. Ним може бути і керівник установи, і його заступник, і керівник структурного підрозділу.

Членів комісії обирають із досвідчених працівників, які знають об'єкт інвентаризації, ціни та первинний облік (інженери, технологи, механіки, виконавці робіт, товарознавці, економісти, бухгалтери). [31]

Головний бухгалтер є відповідальною особою за ведення бухгалтерського обліку в установі. Інвентаризацію проводять з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку. Тож для уникнення конфлікту інтересів головного бухгалтера до складу комісії не включають, але він може бути присутнім при її проведенні як спостерігач (це не заборонено).

Якщо установа має структурні підрозділи й відповідно активи в різних адміністративно-територіальних одиницях, інвентаризацію проводить не лише інвентаризаційна комісія, а й робочі інвентаризаційні комісії. Їх склад також визначає керівник установи. У ці комісії можна включати матеріально-відповідальних осіб за умови, що робоча інвентаризаційна комісія перевірятиме наявність активів іншої матеріально-відповідальної особи. Тобто інвентаризація

основних засобів бюджетних установ проводиться робочими інвентаризаційними комісіями за місцями зберігання активів. При цьому матеріально-відповідальна особа, у якої перевіряють активи, не є членом робочої інвентаризаційної комісії, яка інвентаризує ці активи. Матеріально-відповідальна особа – член комісії перевіряє активи іншої матеріально-відповідальної особи.

Інвентаризацію проводять лише повним складом комісії. Якщо з поважних причин працівник – член комісії відсутній через хворобу, відпустку чи у зв'язку з службовою поїздкою, інвентаризацію не проводять доки цього працівника, як члена інвентаризаційної комісії не замінять іншим працівником. Це стосується й відсутності матеріально-відповідальних осіб. Основні засоби не інвентаризуватимуть, доки працівник не вийде на роботу.

Після отримання наказу про інвентаризацію голова комісії проводить інструктаж, доводить до членів інвентаризаційної комісії, робочих інвентаризаційних комісії і матеріально-відповідальних осіб графіки проведення інвентаризації.

На дату проведення інвентаризації по кожній матеріально-відповідальній особі завершують обробку первинних документів щодо оприбуткування, вибуття (списання) активів. Інвентаризація основних засобів не здійснюється поки на дату інвентаризації не визначено залишки (фактичну наявність) активів. Для зручності бухгалтерія роздруковує інвентаризаційні описи з переліком об'єктів основних засобів у розрізі матеріально-відповідальних осіб, місць зберігання (експлуатації).

Бланки інвентаризаційних описів заповнюються у частині фактичної наявності. Існують дві форми, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 17.06.2015р. №572 [46]:

- інвентаризаційний опис необоротних активів;
- інвентаризаційний опис матеріальних цінностей, прийнятих на відповідальне зберігання.

В описі зазначають [46]:

- назву установи;
- її код ЄДРПОУ;

- дату складання опису;
- реквізити наказу, за яким проводиться інвентаризація;
- номер субрахунку, на якому активи обліковують;
- місцезнаходження активів;
- дату, на яку виведено залишки активів;
- дату початку інвентаризації;
- дату закінчення інвентаризації – після того як перевірено фактичну наявність усіх активів за матеріально-відповідальною особою.

В інвентаризаційному описі матеріально-відповідальна особа підписує розписку, зазначаючи дату, ініціали й прізвище [43].

Далі у місці експлуатації (зберігання) об'єкту основних засобів оглядають його, знаходять інвентарний і заводський номери, звіряють їх з відповідними записами у інвентаризаційному описі, звіряють номер паспорту. Якщо розбіжностей немає, зазначають фактичну наявність. Також інвентаризаційна комісія перевіряє правильність присвоєння інвентарних номерів. У разі наявності розбіжностей у фактичній наявності за описом проставляють прочерк, відомості про перевірений об'єкт зазначають і в інших пустих рядках опису, зазначаючи фактичні номери (інвентаризаційний і заводський, паспорта) і фактичну наявність. У реквізиті 16 «Інші відомості» зазначають позиції об'єктів у описі, між якими розбіжності, і суть розбіжностей. [46]

Інвентаризація основних засобів виявляє пошкоджені об'єкти. Інвентаризаційна комісія про це зазначає у реквізиті 16 «Інші відомості». Якщо перевіркою не підтверджено фактичну наявність, у інвентаризаційному описі за відповідною назвою об'єкта зазначають прочерк. Інвентаризаційна комісія оглядає усі об'єкти основних засобів, які є у місці експлуатації (зберіганні). Якщо актив наявний, але відомості про нього в описі відсутні, – комісія в пустих рядках опису вписує відомості про актив і у реквізиті 8 опису зазначає його фактичну наявність. [47]

Після того, як усі об'єкти основних засобів перевірені, у інвентаризаційному описі комісія підраховує фактичну кількість і вартість у рядку «Разом» і додатково записує ці значення прописом у реквізитах «Разом за описом».

Члени комісії і її голова підписують інвентаризаційний опис. Підписує його і матеріально-відповідальна особа за умови, що претензій до перевірки активів вона немає. Кожен підпис супроводжується зазначенням назви посади, ініціалів і прізвища особи. Матеріально-відповідальна особа зазначає дату підписання опису.

У інвентаризаційний опис (реквізити 11-15) бухгалтерська служба вписує відомості про перевірені активи за даними бухгалтерського обліку. У рядку «Разом» за цими реквізитами підбивається підсумок, а у реквізитах «Разом за описом» працівник бухгалтерії зазначає ці значення прописом. Після внесення даних у відповідних рядках бухгалтер підписує опис із зазначенням посади, ініціалів і прізвища.

Інвентаризація основних засобів в бюджетних установах зі стадії оформлення переходить у стадію підведення підсумків. Спочатку член комісії перевіряє усі відомості, зазначені в інвентаризаційному описі, і ставить дату перевірки й власний підпис з розшифровкою посади, ініціалів і прізвища.

Після того як інвентаризаційні описи складено і перевірено, бухгалтер складає звіряльну відомість результатів інвентаризації необоротних активів за умови, що інвентаризація виявила лишки або нестачі. Цю відомість складаємо виключно по активах, які в явних лишках чи нестачі.

У бланку відомості вписують [46]:

- назву установи;
- її код ЄДРПОУ;
- дату складання;

У табличній формі відомості зазначають відомості про актив [46]:

- порядковий номер;
- назву активу, його стислу характеристику й призначення;
- номер (інвентарний, заводський, паспорта);
- дата придбання (введення в експлуатацію);

- одиниця виміру;
- матеріально-відповідальна особа;
- суму лишків та/або нестачі.

У рядку «Разом» відомості бухгалтер підсумовує кількість одиниць активів у лишках і кількість одиниць активів у нестачі, а також суму лишків і нестач. Після цього підписує відомість і передає інвентаризаційній комісії. Вона переглядає звіряльну відомість, порівнює з інвентаризаційними описами чи всі активи, за якими інвентаризація основних засобів виявила їх в нестачах чи лишках, занесені у звіряльну відомість. Якщо все вірно, звіряльну відомість підписують члени комісії і голова комісії.

Після цього складається протокол інвентаризаційної комісії.. У ньому комісія зазначає [46]:

- назву установи;
- її код ЄДРПОУ;
- дату і місце складання протоколу;
- реквізити наказу, за яким проводилась інвентаризація;
- склад інвентаризаційної комісії;
- кількість активів, які проінвентаризовано і в наявності;
- їх балансову вартість.

Оскільки мова про необоротні активи, в табличній формі зазначаємо відомості лише у реквізитах 1-5, 14-18. Дані зі звіряльної відомості заносяться у табличну форму протоколу інвентаризаційної комісії, за лишками і нестачами [37]:

- реквізит 2 → реквізит 2 (протоколу);
- реквізит 5 → реквізит 3 (протоколу);
- реквізит 9 → реквізити 4 і 14 (протоколу);
- реквізит 10 → реквізити 5 і 15 (протоколу);
- реквізит 11 → реквізити 4 і 16 (протоколу);
- реквізит 12 → реквізити 5 і 17 (протоколу).

У реквізиті 18 табличної форми протоколу зазначають причини лишків і нестач за кожним активом.

Інвентаризація основних засобів закінчується після підписання членами інвентаризаційної комісії і її головою протоколу і його затвердження керівником установи.

Матеріали інвентаризації інвентаризаційна комісія передає бухгалтерській службі для зберігання і відображення результатів в обліку установи.

Якщо в результаті проведеної інвентаризації були виявлені нестачі основних засобів, то їх слід відобразити в обліку нестач відповідних основних засобів, урахувавши їх вид і причини нестачі.

Приклад.

При проведенні інвентаризації у 2023р. було виявлено нестачу принтера Samsung ML-1710P в результаті крадіжки. Винні особи встановлені не були. Відповідні документи про факт крадіжки було передано до правоохоронних органів.

Бухгалтерські записи з виявлення нестач основних засобів внаслідок крадіжки, коли винні особи не встановлено надано в таблиці 2.9

Таблиця 2.9 - Синтетичний облік виявлених нестач при проведенні інвентаризації (винні особи не встановлено)

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
Списано залишкову вартість Samsung ML-1710P	5111	1014.0	1 208,01
Списано суму амортизації, що була нараховано на принтера Samsung ML-1710P	1411	5512	1 202
Відображаємо суму нестачі на позабалансовому рахунку	0611		1 208,01

З позабалансового рахунку суму нестачі можна бути списати після встановлення винних осіб або у разі закриття кримінального впровадження. Документом, який підтверджує завершення кримінального впровадження, є постанова прокурора, дізнавача або слідчого.

1.3 Ревізія основних засобів

Облік основних засобів в бюджетних установах підлягає контролю з боку фінансових органів. Важливими аспектами є [31]:

- перевірка правильності оцінки: ревізори оцінюють, чи правильно відображено первісну вартість та амортизацію
- контроль за збереженням основних засобів: періодичні інвентаризації дозволяють виявити фактичну наявність і стан активів
- оцінка організації синтетичного й аналітичного обліку основних засобів у бухгалтерії підприємства і за матеріально відповідальними особами в місцях експлуатації основних засобів, як власних, так і орендованих, у порядку поточної і дострокової оренди відповідно до встановлених правил
- визначення технічного стану та збереження основних засобів
- своєчасність і правильність документального оформлення та відображення в бухгалтерському обліку надходження, переміщення і вибуття основних засобів
- перевірка правильності нарахування зносу по власних засобах і тих, що знаходяться у довгостроковій оренді
- перевірка результатів проведеної переоцінки основних засобів та правильності відображення її на рахунках бухгалтерського обліку

Завданням ревізора є вивчення цих питань, їх оцінка та достовірність відображення в бухгалтерському обліку.

Ревізія основних засобів на підприємстві може проводитися у такій послідовності [31]:

- 1) ознайомлення з обліковою політикою підприємства в частині організації обліку основних засобів за період, що підлягає перевірці, її змінами в порівнянні з попередніми періодами;
- 2) уточнення дати проведення останньої інвентаризації основних засобів, її результатів;

- 3) перевірка наявності наказів (розпоряджень) про створення на підприємстві постійно діючої комісії зі списання основних засобів, про осіб, що відповідають за зберігання основних засобів у місцях їх експлуатації, а також з'ясувати, чи укладено з ними договори про повну індивідуальну (колективну) матеріальну відповідальність;
- 4) ознайомлення з договорами оренди основних засобів, що укладені з юридичними і фізичними особами;
- 5) перевірка наявності картотеки основних засобів за місцями їх експлуатації;
- 6) встановлення відповідності залишків на синтетичних рахунках, що відображені у Головній книзі, аналогічним даним аналітичного обліку і бухгалтерського балансу. Вони повинні збігатися по всіх позиціях: сальдо на початок місяця, оборот за місяць, сальдо на кінець місяця. Якщо встановлено розбіжності, ревизор з'ясовує причини і рекомендує підприємству провести інвентаризацію основних засобів; устаткування, що підлягає монтажу; капітальних інвестицій, зобов'язань за укладеними договорами оренди тощо. [31].

Джерелами ревізії операцій з основними засобами є: акти введення в експлуатацію, акти приймання-передачі основних засобів (ОЗ-1), акти приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (ОЗ-2), акт на списання транспортних засобів (ОЗ-4), інвентарні картки обліку основних засобів та опис інвентарних карток (ОЗ-6, ОЗ-7), картка обліку руху основних засобів (ОЗ-8), розрахунки амортизаційних відрахувань по основних засобах, акти на приймання багаторічних насаджень і передачу їх в експлуатацію (Ф-54), акти на списання багаторічних насаджень (Ф-59), акти інвентаризації, переоцінки основних засобів та інші джерела бухгалтерського обліку.

Ревизор перевіряє дотримання порядку оформлення документів. Виявлені недоліки відображаються у висновку ревизора з посиланням на встановлені факти порушень.

Підвищення ефективності використання основних засобів залежить від їх збереження та технічного стану.

Ревізію наявності основних засобів починається з їх інвентаризації. Спеціально створена та затверджена наказом керівника підприємства комісія перевіряє наявність основних засобів і відображає їх результати в інвентаризаційних описах за вартістю. Під час перевірки звертається увага на наявність технічних паспортів та іншої технічної документації, яка містить основні реквізити об'єкта, а саме [31]:

- назву об'єкта;
- місце експлуатації;
- інвентарний номер;
- номер паспорта;
- дату введення в експлуатацію;
- норми нарахування амортизації.

У разі відсутності вищенаведеної документації складається та належно оформлюється нова.

Виявлені під час перевірки необліковані активи оцінюють і оприбутковують у встановленому порядку. В бухгалтерському обліку оприбуткування раніше неврахованих на балансі основних засобів здійснюється записом за дебетом рахунка 10 «Основні засоби» та кредитом рахунка 746 «Інший дохід від звичайної діяльності» на суму, визначену попередньою оцінкою [31].

Основні засоби, які не придатні до експлуатації і не підлягають відновленню, включають до негативної інвентаризаційної відомості. Списання таких об'єктів здійснюється у встановленому порядку.

Проводячи ревізію основних засобів, ревізор встановлює правильність відображення їх в обліку за економічними ознаками.

При перевірці з'ясовує, чи немає випадків, коли об'єкт основних засобів обліковують у складі малоцінних та швидкозношуваних предметів і навпаки.

За необхідності перевірки збереження показників технічного стану основних засобів із високим ступенем доказовості ревізор залучає до інвентаризації відповідних фахівців. Це важливо при визначенні ступеня розукомплектованості окремих машин та обладнання, встановлення причин наявності обладнання, яке не

використовується чи якого немає. Досліджує правильність проведення індексації основних засобів. Перевіряє дотримання порядку індексації. Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби» підприємства мають право самостійно проводити індексацію.

Сума дооцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів відображається у складі додаткового капіталу, а сума уцінки — у складі витрат звітного періоду, крім випадків, що наведені у п.20 НП(С)БО 7 «Основні засоби».

Ревізор також перевіряє відображення в обліку перевищення суми попередніх уцінок основних засобів над сумою попередніх дооцінок залишкової вартості об'єкта. При черговій дооцінці залишкової вартості цього об'єкта основних засобів, яка включається до складу доходів звітного періоду із зображенням різниці між сумою чергової (останньої) дооцінки залишкової вартості об'єктів основних засобів і вказаним переміщенням у складі іншого додаткового капіталу [31].

Під час подальшої перевірки з'ясовуює факти, пов'язані із збільшенням первісної вартості об'єктів; розукомплектованістю об'єктів чи обладнання; наявністю обладнання в резерві та порушенням умов його збереження, що призводить до випуску браку продукції, виявлення підміни нових видів обладнання старими, використання у виробничій діяльності списаних машин та обладнання.

Збільшення первісної вартості об'єктів основних засобів має місце під час проведення робіт капітального характеру. Ревізор звертає увагу на правильність відображення в обліку фактичного збільшення первісної вартості, а в разі невідображення в обліку конструктивних змін окремих об'єктів виявляє винних у цьому осіб. Не відображені в обліку об'єкти оцінюють за теперішньою вартістю їх відтворення. Машини, обладнання та силові установки заносяться до акту інвентаризації особисто ревизором із зазначенням інвентарного номера, виробника, року випуску та призначення.

За наявності розукомплектованих основних засобів визначається перелік вузлів та деталей, яких не вистачає, з'ясовуються причини розукомплектованості, винні у цьому особи та визначаються суми збитків.

Особливу увагу ревізор звертає на наявність та збереження обладнання, що не працює і знаходиться в резерві, умови його зберігання та комплектності.

Перевіркою встановлюється, чи закріплено основні засоби за окремими матеріально відповідальними особами, місця їх збереження та використання.

Наявність фактів заміни нових окремих видів основних засобів старими виявляється через перевірку правильності заповнення карток інвентаризації та технічної документації. Звертається увага на наявність таких ознак: марка, заводський номер, обсяг виконаних робіт, відпрацьований час, знос тощо. Особливу увагу приділяється виявленню фактів незаконної передачі в особисте користування окремих осіб виробничого і господарського інвентаря тощо. При виявленні таких фактів інвентар має бути повернуто з оплатою сум за його використання та встановлені винні у цьому особи. [31]

Ретельній перевірці підлягає технічний стан обладнання і машин, призначених для списання; звертається увага на фактичні строки їх експлуатації, оскільки списання недоамортизованого обладнання і машин є лазівкою для подальшого їх привласнення. Про виявлення таких фактів складається проміжний акт.

Окремим напрямком перевірки є виявлення фактів експлуатації списаних машин та обладнання. Такі об'єкти в процесі перевірки підлягають відновленню в обліку. Нестача чи крадіжки пристосувань, які відносяться до окремих видів основних засобів, виявляються під час перевірки обліку основних засобів, відображення пристосувань в інвентарних картках тощо. Щоб виявити такі факти, ревизору необхідно вивчити технічну документацію, паспорти імпортного обладнання високої якості та вартості.

У разі виявлення порушень і недоліків у збереженні основних засобів і їх технічного стану ревизор згруповує їх у нагромаджувальній відомості, де нестача обладнання і порушення групуються за однорідними ознаками: винні особи, сума нестач з цієї причини, сума нестачі, що компенсується винною особою.

Після перевірки основних засобів ревизор вказує на необхідні заходи покращання збереження обладнання, транспортних засобів; прискорення введення в дію невстановленого обладнання або його реалізації тощо.

Ревізія руху основних засобів (надходження, вибуття, внутрішнє переміщення) проводиться з метою встановлення законності, правильності і своєчасності оформлення їх у процесі господарської діяльності підприємства.

Головним джерелом виникнення на підприємстві нового майна, яке обліковується у складі основних засобів, є капітальні інвестиції — це сукупність витрат живої і уречевленої праці на здійснення довготермінових інвестицій, пов'язаних з новим будівництвом (включаючи реконструкцію, модернізацію технічного переобладнання діючого об'єкта основних засобів), придбання нових об'єктів основних засобів на стороні, земель, ділянок, об'єктів природокористування, а також виготовлення об'єктів основних засобів та використання їх на підприємстві. [31]

Решта джерел надходження у господарство об'єктів основних засобів займають незначну питому вагу (безкоштовна передача, лишки при інвентаризації).

Оскільки на капітальні інвестиції витрачають великі кошти, ревізор повинен проконтролювати їх цільове та ефективне використання з дотриманням при цьому встановлених норм і нормативів, а також чинного законодавства. При цьому перевіряються операції за рахунком 131 «Капітальні інвестиції».

Під час перевірки операцій з надходження основних засобів ревізором визначається: доцільність їх будівництва та придбання; своєчасність і правильність документального оформлення операцій з надходження основних засобів на підприємство; реальність та правильність оцінки основних засобів.

Проводячи перевірку операцій з надходження основних засобів, ревізор встановлює, чи були дотримані правила оформлення актів введення їх в експлуатацію, актів капітальних вкладень та прийому-передачі основних засобів, а також правильність відображення цих операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Потім перевіряє порядок відображення вказаних операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Особливу увагу приділяє перевірці операцій з оприбуткування безкоштовно придбаних основних засобів. Основні засоби, що отримані безкоштовно, підприємство приймає на збільшення додаткового капіталу.

На їх вартість збільшується прибуток, що підлягає оподаткуванню. Ревізор повинен перевірити правильність проведеної операції.

Слід мати на увазі, що списання вартості основних засобів з рахунка 10 та збільшення доходу від реалізації необоротних активів допускається тільки після отримання інформації від іншої сторони про оприбуткування цих об'єктів.

Під час ревізії операцій з надходження основних засобів звертається увага на правильність формування первісної вартості об'єкта, оскільки вона є базою для нарахування амортизації (зносу), що підлягає включенню до собівартості виробленої продукції (робіт, послуг). Первісна вартість може змінюватись на суму витрат на транспортування і монтаж об'єктів основних засобів, а також на суму витрат на реконструкцію, модернізацію, забудову, дообладнання, ремонт об'єктів основних засобів.

Під час перевірки операцій з внутрішнього переміщення основних засобів ревізор використовуює записи інвентарних описів та накладних. Ревізор має встановити виробничу необхідність переміщення основних засобів та пов'язаних з цим невиробничих витрат; винних у цьому осіб; своєчасність відображення записів в інвентарних картках стосовно матеріально відповідальних осіб.

Ревізії підлягають операції, пов'язані з вибуттям основних засобів. Такі операції мають місце у разі безоплатної передачі їх іншим підприємствам і організаціям у порядку перерозподілу; ліквідації у зв'язку з повним зносом; продажу зайвих і непотрібних; при нестачах, виявлених при інвентаризаціях і перевірках; внесках до статутного капіталу; передачі у довгострокову оренду; в результаті стихійного лиха тощо.

Необхідно врахувати, що основні засоби підлягають списанню лише у тих випадках, коли відновити їх неможливо чи економічно недоцільно і вони не можуть бути реалізовані. При списанні основних засобів внаслідок фізичного зносу потрібно стежити за дотриманням амортизаційних строків служби, на що також звертає увагу ревізор. Передчасне їх списання свідчить про порушення правил експлуатації машин та обладнання, безгосподарне ставлення до майна.

У випадках безоплатної передачі і продажу основних засобів за ціною нижче ринкової особливу увагу ревізор приділяється об'єктам, переданим безоплатно або реалізованим фізичним особам, так як підприємство зобов'язане у такому разі утримати та перерахувати до бюджету податок на доходи фізичних осіб.

Ревізор переконується в цьому, перевіряючи кожен факт вибуття основних засобів. Ревізор також зобов'язаний перевірити, чи сплачено нарахований при реалізації ПДВ до бюджету.

Особливість ревізії операцій з ліквідації основних засобів полягає в тому, що ревізор перевіряє правильність списання фінансового результату від ліквідації недоамортизованої частини вартості основних засобів.

Ревізор з'ясовує, чи було створено наказом керівника підприємства постійно діючу комісію з ліквідації основних засобів, у якому складі, чи є у актах підписи всіх членів комісії, причини та доцільність списання. Останнє обумовлено тим, що інколи основні засоби передчасно списують через недбалість матеріально відповідальних осіб при збереженні, через порушення правил експлуатації, з метою привласнення, заміни нових об'єктів основних засобів старими.

Для виявлення доцільності списання основних засобів порівнює дані актів ліквідації з даними інвентарних карток та інвентарних списків, а також проводить перевірку всіх записів, проведених в обліку, від надходження до вибуття об'єкта.

Потім перевіряє правильність розрахунку збитків від ліквідації основних засобів. Збитки визначаються як сума недоамортизованої частини ліквідованих об'єктів та витрат по ліквідації за мінусом вартості матеріальних цінностей, які отримані від ліквідації основних засобів. Матеріальні цінності від ліквідації основних засобів оприбутковуються за цінами можливого придбання.

Наступним етапом ревізії є аналіз наявності та використання основних засобів. Проводячи аналіз наявності та руху основних засобів, використовуються такі прийоми аналізу, як порівняння та співставлення. Порівнюються показники за звітний та минулі роки, а також порівнюють з показниками інших підприємств чи середніми по району та іншими показниками.

Увесь процес проведення ревізії складається з кількох етапів, які можуть бути відособлені один від одного та характеризуються тільки їм властивими ревізійними процедурами та діями, що дозволяє складати чіткий план проведення ревізійної роботи на підприємстві.

Підготовка до проведення ревізії на підприємстві починається з моменту отримання ревізійними органами відповідного наказу контрольно-ревізійної служби, який видається за 3-5 днів до початку ревізії. На підставі отриманого наказу керівник ревізійної служби розробляє програму проведення ревізії.

Ця програма являє собою докладний перелік питань, які повинні бути вивчені в процесі ревізії підприємства. Програма проведення ревізії повинна обов'язково містити два наступних пункти [31]:

- перевірка виконання рішень попередньої ревізії;
- перевірка усіх сигналів, що надійшли про порушення на об'єкті ревізії.

На підставі програми ревізії розробляється робочий план ревізії, в якому визначаються перелік дій ревізійної комісії (бригади) і терміни їх виконання. Планом ревізії також визначаються головні цілі і задачі перевірки тієї чи іншої ділянки облікових робіт, що дозволяє кожному члену ревізійної комісії підготуватися до виконання своєї частини роботи. Інформація, яку містить робочий план ревізії, є суворо конфіденційною.

Після прибуття ревізійної комісії на підприємство, яке ревізується, і пред'явлення своїх повноважень керівництву підприємства, членам комісії надається інформація про посадових осіб, на яких покладена відповідальність за прийняття рішень, та про матеріально відповідальних осіб. Члени ревізійної бригади ознайомлюються з позаобліковою інформацією підприємства (накази від керівництва, протоколи загальних зборів і т.д.).

Після ознайомлення з цією інформацією у плані ревізії робляються необхідні коректування; далі ревізія на підприємстві здійснюється відповідно до робочого плану ревізії, який остаточно затверджується і не підлягає подальшим змінам.

Нормативними актами про фінансово-господарський контроль та нормами цивільного права передбачено, що результати ревізії повинні оформлюватися актом ревізії, який є основним підсумковим документом проведеної перевірки.

Отже, акт ревізії - це складений відповідними особами службовий документ, який підтверджує факт проведення ревізії діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, а також відображає результати ревізії щодо наслідків окремих господарських операцій чи діяльності підприємства в цілому, виявлених недоліків і порушень у господарюванні та додержанні нормативно-правових актів.

Акт ревізії складається з двох частин:

- 1) вступна частина, в якій вказується назва документа, місце складання акту, склад ревізійної бригади, дата початку і закінчення ревізії, період за який проводиться ревізія, а також об'єкти ревізійної перевірки та особи, які відповідають за стан цих об'єктів;
- 2) основна частина, яка містить систематизований виклад всіх порушень, які були виявлені в процесі ревізії (за кожним фактом порушень стисло викладається його зміст обов'язковим посиланням на нормативний документ, положення якого були порушені, а також спосіб порушення, розмір заподіяного збитку та винні особи).

Якщо під час проведення ревізії виявлені однотипні порушення, то вони систематизуються, їм дається узагальнююча характеристика, а конкретно кожне порушення розглядається в додатку до акту ревізії.

Акт ревізії складається в чотирьох примірниках, один з яких у разі необхідності надсилають до слідчих органів. Проект акту ревізії передається на триденний термін керівнику підприємства і головному бухгалтеру, за цей час вони можуть надати письмові або усні зауваження та заперечення відносно з відображення в акті ревізії зазначених порушень. Про результати ревізії повідомляють колективу підприємства і протокол загальних зборів додають до акту ревізії.

Акт ревізії підписується керівником підприємства, на якому була проведена ревізійна перевірка, його головним бухгалтером і всіма членами ревізійної комісії.

Акт ревізії є юридичним доказом недоліків, порушень законодавчих актів, виявлених у процесі ревізії.

Висновки до третього розділу. В третьому розділу було розглянуто контроль та ревізію основних засобів. Основним прийомом контролю основних засобів є інвентаризація. Інвентаризація – це перевірка та документальне оформлення наявності матеріальних цінностей в установі. Вона проводиться обов’язково перед складанням річної фінансової звітності, а також при зміні матеріально-відповідальної особи, у разі передачі майна, при встановленні фактів крадіжок чи псування майна. Якщо активи установи розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій, інвентаризацію проводять за безпечного та безперешкодного доступу інвентаризаційної комісії до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку. Після деокупації інвентаризацію обов’язково буде проведено станом на 01 число місяця, що настане за місяцем деокупації.

Ревізія – це форма фінансового контролю. Завдання контролю і ревізії операцій з основними засобами полягає в тому, щоб перевірити збереження і використання основних засобів їх за даними балансу, правильність аналітичного і синтетичного обліку основних засобів, своєчасність відображення в обліку операцій, пов’язаних із введенням їх в експлуатацію, вибуттям, нарахуванням зносу і амортизації основних засобів.

Незважаючи на воєнний стан в країні, інвентаризація в університеті проводиться щорічно, а в тих підрозділах, де виявлені крадіжки, інвентаризація проводиться перед подачею документів до правоохоронних органів.

Висновки

Кваліфікаційна робота на тему «Організація обліку основних засобів та контроль за використанням з метою оптимізації їх витрат в бюджетній установі» складається з трьох розділів.

В першому розділі розкрито поняття, оцінка та класифікація основних засобів в науковій літературі та нормативно-законодавчих документах.

Облік основних засобів в бюджетних установах ведеться згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби».

Основні засоби, згідно з НП(С)БО 7 – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам, або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Згідно податкового кодексу основні засоби це – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20 000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20 000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).

Основні засоби в бюджетній установі обліковуються за первісною вартістю.

- Первісна вартість це – історична (фактична) собівартість у сумі грошових коштів, витрачених для придбання (створення) основних засобів, їх доставку, монтаж та налаштування.

Згідно стандартів існують первісна вартість, ліквідаційна вартість та залишкова вартість.

Згідно НП(С)БО 7 «Основні засоби» основні засоби поділяють на 9 груп (земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом; будівлі, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); тварини, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю; багаторічні насадження, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю, а також плодоносні рослини; інші основні засоби), а згідно з Податковим кодексом України основні засоби поділяють на 16 груп.

В роботі наведена організаційно-економічна характеристика діяльності Українського державного університету залізничного транспорту.

Український державний університет залізничного транспорту - це сучасний заклад вищої освіти з високою міжнародною репутацією в галузі освіти та наукових досліджень. В університеті навчається біля 6 тисяч студентів, в т.ч. іноземних, які отримують ступінь бакалавра, магістра та доктора філософії. Університет нараховує 32 кафедри. Навчально-виховний процес здійснюється кваліфікованим складом науково-педагогічних працівників, серед яких 54 доктори та 237 кандидатів наук, два лауреати Державної премії України, 69 академіків і член-кореспондентів галузевих академій України, понад 50 почесних залізничників. 8 працівників університету є заслуженими працівниками різних галузей народного господарства України.

На підставі даних фінансової звітності УкрДУЗТ за 2021 рік, 2022 рік та 2023 рік проведено аналіз основних показників, таких як динаміка зміни кількості співробітників університету, структура студентів, аналіз динаміки нефінансових активів, аналіз динаміки фінансових активів, аналіз динаміки власного капіталу, аналіз динаміки зобов'язань, аналіз структури нефінансових активів, аналіз структури фінансових активів, аналіз структури власного капіталу, аналіз структури зобов'язань, аналіз звіту про фінансові результати, аналіз структури витрат за елементами.

На підставі проведеного аналізу фінансовий стан УкрДУЗТ було визначено такий, як задовільний.

В другому розділі «Організація обліку основних засобів Українським державним університетом залізничного транспорту» розглянуто первинні документи з руху основних засобів, синтетичний облік надходження, вибуття, переоцінки, капітального та поточного ремонту основних засобів.

Облік основних засобів в УкрДУЗТ ведеться з використанням таких первинних документів, як акти приймання-передачі основних засобів, які оформлюються при надходженні основних засобів, інвентарні картки обліку основних засобів, які відкриваються для кожного об'єкта, де зазначаються дані про його вартість, термін служби, амортизацію тощо.

Синтетичний облік руху основних засобів в університеті ведеться згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203.

В кваліфікаційній роботі були надані приклади господарських операцій з обліку придбання основних засобів, безоплатного отримання основних засобів, вибуття основних засобів, нарахування амортизації, капітального та поточного ремонту основних засобів та дооцінки.

Відображення основних засобів в звітності ведеться відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 №73 та відображається в першому розділі балансу за залишковою вартістю.

Для нарахування амортизації в УкрДУЗТ використовується прямолінійний метод, суть якого полягає в тому, що вартість об'єкта основних засобів зменшується рівномірно протягом терміну його використання.

В третьому розділі «Контроль і ревізія основних засобів в бюджетній установі» розглянуті завдання, об'єкти, джерела та прийоми контролю і ревізії основних засобів.

Завдання контролю і ревізії операцій з основними засобами полягає в тому, щоб перевірити збереження і використання основних засобів їх за даними балансу, правильність аналітичного і синтетичного обліку основних засобів, своєчасність відображення в обліку операцій, пов'язаних із введенням їх в експлуатацію, вибуттям, нарахуванням зносу і амортизації основних засобів.

Об'єкти контролю і ревізії включають у себе інвентарні об'єкти основних засобів, їх збереження, нормування зносу основних засобів.

Основним прийомом контролю основних засобів є інвентаризація. Інвентаризація – це перевірка та документальне оформлення наявності матеріальних цінностей в установі, яка проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Інвентаризація проводиться обов'язково перед складанням річної фінансової звітності, а також при зміні керівника установи, зміни матеріально-відповідальної особи, у разі передачі майна, при встановленні фактів крадіжок чи псування майна.

Інвентаризація основних засобів та інших необоротних матеріальних активів (ІНМА) в бюджетних установах проводиться щороку. Вона підтверджує достовірність бухгалтерського обліку і фінансової звітності бюджетної установи.

Ревізія – це форма фінансового контролю. Джерелами ревізії операцій з основними засобами є: акти введення в експлуатацію, акти приймання-передачі основних засобів, акти приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів, акт на списання транспортних засобів, інвентарні картки обліку основних засобів та опис інвентарних карток, картка обліку руху основних засобів, розрахунки амортизаційних відрахувань по основних засобах, акти інвентаризації, переоцінки основних засобів та інші джерела бухгалтерського обліку.

Акт ревізії - це складений відповідними особами службовий документ, який підтверджує факт проведення ревізії діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, а також відображає результати ревізії щодо наслідків окремих господарських операцій чи діяльності підприємства в цілому, виявлених недоліків і порушень у господарюванні та додержанні нормативно-правових актів. Акт ревізії

підписується керівником підприємства, на якому була проведена ревізійна перевірка, його головним бухгалтером і всіма членами ревізійної комісії. Акт ревізії є юридичним доказом недоліків, порушень законодавчих актів, виявлених у процесі ревізії.

Отже, основні засоби є одним з найважливіших елементів матеріально-технічної бази бюджетної установи. Вони складають значну частину активів установи, і від ефективності їх обліку залежить не лише фінансовий стан установи, а й її здатність забезпечувати реалізацію соціальних програм. Тому правильне ведення обліку основних засобів є критичним для успішної діяльності бюджетної установи.

Таким чином, вивчивши діючу систему обліку основних засобів в Українському державному університеті, можна відмітити, що облік ведеться згідно нормативно-законодавчої бази, а проаналізувавши фінансовий стан УкрДУЗТ, можна визначити його як задовільний.

Перелік використаних джерел:

1. <https://edubirdie.com/plagiarism-checker>
2. Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти, затверджене наказом УкрДУЗТ від 28.12.2018 р. №211 / Режим доступу: https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/poloz_zap_plagiat.pdf
3. Атамас П. Й. Облік у бюджетних установах: навч. посіб./ Атамас П. Й. - Київ: Центр учбової літератури, 2009. - 288 с.
4. Джога Р. Т. Облік у бюджетних установах: підручник / Джога Р. Т., Сінельник Л. М., Дунаєва М. В.; за заг. ред. проф. Р. Т. Джоги. — К.: КНЕУ - 2006. - 483 с.
5. Завадський Й.С., Осовська Г.В., Юшкевич О.О. Словник економічних термінів: менеджмент, маркетинг, підприємництво: навч.-метод. посібник. Житомир: ЖІТІ, 1999. 444 с.
6. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2011. № 3 (21). Ч. 2. С. 23–31.
7. Бабаєв Ю. А. Теорія бухгалтерського обліку : Вища школа, 2009. 692 с.
8. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2012. 647 с.
9. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч.-практ. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 536 с.
10. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики / за ред. Коваленко А.М. Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2006. 1024 с.
11. Агрес О.Г. Економічна ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; Львівський нац. аграр. ун-т. Львів, 2013. 20 с.

12. Коваленко О.В., Громова І.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. Вип. 7. С. 20–27
13. Неміш Ю.В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. Аграрна економіка. 2012. Т. 5. № 3–4. С. 181–187
14. Бабяк Н.Д. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2005. № 10 (82). С. 177–185
15. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору, затверджені наказом Мінфіну від 23.01.2015 № 11
16. Болюх М. А. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ: навч. посібник / М. А. Болюх, А. П. Заросило. — К.: КНЕУ, 2008. - 344 с.
17. Податковий кодекс України від 20 грудня 2010 р. № 2755-VI зі змінами і доповненнями
18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 7 «Основні засоби», затверджене наказом Мінфіну від 27.04.2000 №92
19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Мінфіну від 07.02.2013 №73
20. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»
21. Статут Українського державного університету залізничного транспорту / Режим доступу: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/statyt-2017.pdf>
22. Положення про бухгалтерську службу Українського державного університету залізничного транспорту від 10.05.2016р. №58 / Режим доступу: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/polozhennja-pro-buhgaltersku-sluzhbu.pdf>
23. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010р. №2456- VI зі змінами і доповненнями
24. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність" від 16 липня 1999 р. №996-XIV

25. Іващенко В. І. Економічний аналіз господарської діяльності: навчальний посібник для студ. економ. спец. / В.І. Іващенко, М.А. Болюх. — К. : [б. и.], 2001. - 204 с.
26. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом Мінфіну від 31.12.2013 № 1203
27. Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995 року № 352 «Про затвердження типових форм первинного обліку»
28. Наказ Міністерства фінансів України від 13.09.2016 року № 818 «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання»
29. Постановою Кабінета міністрів України від 21.09.1998 року № 1482 «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності»
30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202
31. Облік основних засобів 2024: від придбання до списання [Електронний ресурс] / Платформа Бюджет та ОМС / Режим доступу: <https://oblikbudget.com.ua> (дата звернення 02.10.2024)
32. Облік основних засобів 2024: від придбання до списання [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://faktoria.kiev.ua/uk/oblik-osnovnih-zasobiv-vid-pridbannya-do-spisannya/> (дата звернення 03.10.2024)
33. Бабяк Н. Д. Амортизаційна політика підприємства на сучасному етапі реформування економіки України / Н. Д. Бабяк. Теорія і практика перебудови економіки. 2011. 164с.
34. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2015 №1219
35. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 року №389-VIII

36. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 року № 4765-VI
37. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 року № 3543-XII
38. Положення про військово-транспортний обов'язок, затверджене постановою Кабінета міністрів України від 28.12.2000 року № 1921
39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202
40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202
41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2010 № 1624
42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.05.2012 № 568
43. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014р. №879 «Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»
44. Методичними рекомендаціями з перевірки порівнянності показників фінансової звітності суб'єктів державного сектору, які затверджені наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2017 р. № 1170
45. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2009 №1541
46. Наказ Міністерства фінансів України від 17.06.2015 року №572 «Про затвердження типових форм для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації»

47. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік. Підручник / [Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська]. Житомир: ПП «Рута», 2005. 450 с
48. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / С.А. Бурлан, Н.О. Руденко. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 184 с.
49. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський словник / Ф. Ф. Бутинець. Житомир : ПП «Рута», 2013. 224 с.
50. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній., Г.Л. Вознюк. Знання, 2011. 1072 с.
51. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансові та господарської діяльності бюджетних установ, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 31.12.2004р. №1777
52. Козар Л.М. Методичний посібник з додержання вимог нормо контролю у студентській навчальній звітності / Козар Л.М., Коновалов Є.В., Лапко А.О., Х.: УкрДУЗТ, 2014, 55с.
53. Архів Міжнародної науково-практичної конференції EUROPEAN CONGRESS OF SCIENTIFIC DISCOVERY [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/12/EUROPEAN-CONGRESS-OF-SCIENTIFIC-DISCOVERY-29-31.12.2024.pdf> (дата звернення 30.12.2024)

АКТ

перевірки кваліфікаційної роботи магістра на наявність ознак
академічного плагіату

Відповідно до даних сервісу Strikeplagiarism кваліфікаційна робота «Організація обліку основних засобів та контроль за використанням з метою оптимізації їх витрат в бюджетній установі (на прикладі Українського державного університету залізничного транспорту)», автора: Бухун І.А. містить 15,45 % запозичень. Ознаки академічного плагіату – відсутні.

Перевірку виконала доцент кафедри «Фінанси, облік і аудит» Вікторія Орлова

17.12.2024 р.